

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ PROGRAMI**

**EBEVEYN TUTUMLARI VE KAYGI ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ: BİR DEĞERLENDİRME
ÇALIŞMASI**

DÖNEM PROJESİ

DİLARA DENİZHAN

İSTANBUL, 2023

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ PROGRAMI**

**EBEVEYN TUTUMLARI VE KAYGI ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ: BİR DEĞERLENDİRME
ÇALIŞMASI**

DÖNEM PROJESİ

**DİLARA DENİZHAN
(220134022)**

**Danışman
Doç. Dr. İtir Tarı Cömert**

İSTANBUL, 2023

ETİK BİLDİRİM

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağlı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Dilara Denizhan

TEŞEKKÜR

Klinik Psikoloji Yüksek Lisans eğitimim boyunca ilgisini yakından hissettiğim ve bu anlamlı çalışmayı benimle birlikte yapmayı kabul eden çok değerli hocam Doç. Dr. İtir Tarı CÖMERT'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Bu meşakkatli süreçte tüm sorunlarımı ve kaygılarımı gidermek amacıyla göstermiş olduğu çaba ve sabrını asla unutmayacağım.

Bu çalışmanın her aşamasında bilgi, tecrübe ve soğukkanlılıklarından faydalandığım değerli arkadaşlarım Psk. Cevdet Durmuş'a, Psk. Nihal Sönmez'e ve Psk. Şeyma Kaban'a sonsuz şükranlarımı sunuyorum. Çalışmanın başından sonuna kadar verdikleri destek ve cesareti asla unutmayacağım.

Ve en önemli minnet ve teşekkürümü hayatım boyunca beni destekleyen, hakkını asla ödeyemeyeceğim bugünlere gelmemi sağlayan rahmetli babam İbrahim Surhay Tultay'a, bana her zaman güvenerek yanımda olan annem Çiğdem Tultay'a, her zaman yanımda olup beni destekleyen canım eşim Hakan Denizhan olmak üzere, en iyiye ulaşmam için çaba gösteren tüm aileme sunuyorum. Bugüne kadar elde ettiğim tüm başarıların kaynağı olan sevgi, ilgi ve desteklerini asla unutmayacağım.

Dilara Denizhan

Ebeveyn Tutumları ve Ebeveyn Kaygı Düzeyleri ile Çocuklardaki Kaygı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Projesi

Dilara Denizhan

ÖZET

Çocuklarda kaygı bozuklukları, çocukluk çağında oldukça sık görülen bir ruhsal bozukluktur.

Ebeveynlerin kaygı düzeylerinin ve ebeveyn tutumlarının, çocukluk çağında oluşan kaygı üzerindeki etkisinin belirlenmesi konuyla ilişkili problemin çözümüne yönelik yapılacak çalışmalar bakımından önem arz etmektedir. Çocuklarda kaygı oluşumuna sebep olan bir çok faktörden söz edilebilir, bu araştırma ile ebeveynlerin kaygı düzeyleri ve ebeveyn tutum faktörlerinin, çocuklardaki kaygı ve ilişkili bozukluklar üzerine etkisinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Araştırmada geleneksel derleme metodolojisi kullanılmıştır. Literatür taraması PubMed, Science Direct, YÖK Tez Merkezi, Google Scholar elektronik veri tabanlarında; ‘Ebeveyn Tutumları, Anne-Baba Tutumları, Ebeveynlerde Kaygı, Çocuklarda Kaygı’ anahtar kelimelerinin çeşitli kombinasyonları kullanılarak yapılmıştır. Çalışmaya son 10 yıl içinde, 2013 yılı itibarıyla yayınlanmış İngilizce ve Türkçe olan araştırmalar dahil edilmiştir.

Elde edilen sonuçlara dayanarak, ebeveyn tutumları ile ilgili yapılan araştırmalar, anne ve babanın tutumlarının çocukların kaygı düzeyleri üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Özellikle demokratik tutumun çocukların kaygı düzeylerini azalttığı, koruyucu-istekçi ve otoriter tutumların ise kaygı düzeylerini artırdığı belirlenmiştir. Ebeveyn kaygı düzeyleriyle yapılan araştırmalara baktığımızdaysa yapılan araştırmalar, annelerin kaygı düzeyleri ile çocukların kaygı düzeyleri arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bu ilişki, annelerin kaygı düzeyi arttıkça çocukların kaygı düzeyinin de arttığını göstermektedir. Ayrıca, annelerin kaygı düzeyleri ile ebeveynlik tutumları arasında da ilişkiler bulunmaktadır.

Son olarak çalışmaya dahil edilen araştırmaların sonuçları birbiri ile karşılaştırılarak yorumlanmış olup; psikoloji disiplini, psikoterapi uygulamaları ve gelecek bilimsel çalışmalar için bazı önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ebeveyn Tutumları, Anne-Baba Tutumları, Ebeveynlerde Kaygı, Çocuklarda Kaygı

**Investigation of the Relationship Between Parental Attitudes and Parental
Anxiety Levels with Anxiety in Children, Master's Project**
Dilara Denizhan

ABSTRACT

"Anxiety disorders in children are highly prevalent mental disorders during childhood. Investigating the impact of parental anxiety levels and parenting attitudes on the development of anxiety in childhood is crucial for addressing this issue. Various factors can contribute to the development of anxiety in children. This study aims to identify the influence of parental anxiety levels and parenting attitudes on anxiety and related disorders in children. A traditional review methodology was employed for this research. Literature searches were conducted using electronic databases such as PubMed, Science Direct, YÖK Thesis Center, and Google Scholar, using various combinations of keywords such as 'Parenting Attitudes, Parental Attitudes, Parental Anxiety, Child Anxiety.' Studies published within the past 10 years, from 2013 onwards, in English and Turkish were included in the analysis.

Based on the obtained results, research on parenting attitudes indicates that parental attitudes have an impact on children's anxiety levels. Specifically, democratic attitudes have been found to decrease children's anxiety levels, while protective-permissive and authoritarian attitudes have been associated with increased anxiety levels. Regarding research on parental anxiety levels, studies show a positive relationship between mothers' anxiety levels and children's anxiety levels. This indicates that as mothers' anxiety levels increase, children's anxiety levels also increase. Furthermore, there are also relationships between mothers' anxiety levels and parenting attitudes.

Lastly, the findings of the included studies were compared and interpreted, providing suggestions for the field of psychology, psychotherapy practices, and future scientific research.

Keywords: Parenting Attitudes, Parental Attitudes, Parental Anxiety, Child Anxiety

ÖNSÖZ

Bu derleme çalışması, ebeveyn tutumlarının ve ebeveynlerin kaygı düzeylerinin, çocuklardaki kaygı düzeyine etkisi anlamak üzere yapılan araştırmaları incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada ebeveyn tutumlarının ve kaygı düzeylerinin, çocuklardaki kaygı düzeyini nasıl etkilediği incelenecektir. Bu çalışma ebeveynlerin ve uzmanların, çocuklardaki kaygıya sebep olan faktörleri anlamaları ve yönetmelerine yardımcı olmayı hedeflemektedir.

Haziran, 2023

Dilara Denizhan

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	ix
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
1. ARAŞTIRMANIN TASARIMI.....	1
1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	1
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	1
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	1
1.4. ARAŞTIRMANIN GEREÇ VE YÖNTEMİ	2
1.4.1. Geleneksel Derleme.....	2
1.4.2. Araştırma Soruları	2
1.4.3. Dahil Etme Kriterleri.....	2
1.4.4. Hariç Tutma Kriterleri	2
1.4.5. Tarama Yılları.....	3
1.4.6. Tarama Stratejisi ve Veri Tabanları.....	3
1.4.7. Verilerin Çıkarılması	3
1.4.8. Araştırmaya Dahil Edilen Çalışmaların Özellikleri.....	3
1.4.9. Araştırmadaki Katılımcıların Özellikleri.....	5
1.4.10. Raporlama	5
1.5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	5
1.6. ARAŞTIRMANIN TANIMLARI.....	5
İKİNCİ BÖLÜM.....	7
2. Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi ve İlgili Literatür	7
2.1. Tutum:	7
2.2. Ebeveyn Tutumu:	7
2.2.1. Demokratik Tutum.....	7
2.2.2. Otoriter Tutum.....	8
2.2.3. İzin Verici Tutum.....	8
2.2.4. Koruyucu Anne Baba Tutumu	9
2.3. Anne Baba Tutumları ile İlgili Modeller	9

2.3.1.	Psikodinamik Model.....	10
2.3.2.	Davranışçı Model	10
2.3.3.	Sosyal Öğrenme Modeli	10
2.3.4.	Baumrind' in Sınıflaması.....	11
2.4.	Kaygı :	11
2.4.1.	Kaygı Kavramına Kuramsal Bakış	11
2.4.2.	Kaygı Türleri	13
2.4.3.	Durumluk Kaygı.....	13
2.4.4.	Sürekli Kaygı.....	13
2.4.5.	Ayrılık Kaygısı	13
2.4.6.	Sınav Kaygısı	13
2.4.7.	Sosyal Kaygı.....	14
2.5.	Ebeveyn Tutumu ile İlgili yapılan Araştırmalar	14
2.6.	Ebeveyn Kaygı Düzeyleri ile İlgili yapılan Araştırmalar	21
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....		27
3. TARTIŞMA		27
3.1.	Çalışmada Elde Edilen Bulguların Tartışılması.....	27
3.2.	Çalışmanın Güçlü Ve Zayıf Yönleri	29
SONUÇ VE ÖNERİLER		32
KAYNAKÇA		35

KISALTMALAR DİZİNİ

ODK : Olumsuz Değerlendirilme Korkusu

G-SDKHD : Genel Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk

Y-SDKHD : Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk

GİRİŞ

Psikoloji tarihine bakıldığında, kaygıyla ilgili çalışmaların önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalara göre kaygının; bireylerin hoşlanmadığı bir duygu, his olarak algılandığı bilinmektedir (Kurtuldu, 2009).

Kaygı durumu birçok konu ile beraber incelenmiştir. Yetişkinlerin olduğu kadar çocuklarında işlevselliğini etkilemekte olan kaygı durumunun belirli bir düzeyde olması kişileri olumlu yönde harekete geçirirken, aşırı düzeye ulaştığı durumlarda işlevselliği olumsuz yönde etkileyen bir unsur olduğu gözlenmiştir (Spialberger, 1972).

Yetişkinlerde olduğu gibi çocuklar içinde kaygı yaşanan durumlarda belirli belirtiler görülmektedir ancak çocukluk çağında yaşanan kaygı durumunun çocuğun yaşamında büyük problemlere yol açmaması, yaşanan durumun çocuk için zararsız bir süreç olduğunun ve geçici bir durum olduğu düşüncesiyle pek fazla önemsenmemiştir. Bu sebeple çocukluk çağında yaşanan kaygı ile ilgili araştırmalara da geç başlanmıştır (Turan-Cebeci, 2009).

Kaygının temeli, çocukluk yıllarına dayanmaktadır. Çocukların yaşadığı kaygıya neden olan durumlar, ileriki senelerde verdikleri ruhsal tepkilerin temellerini oluşturmaktadır (Çifter, 1985). Bu nedenle çocukluk döneminde yaşanan kaygının ve kaygıya sebep olan faktörlerin araştırılması oldukça önemlidir.

Kaygı öğrenilen bir duygudur bu sebeple annelerin yaşamış oldukları kaygının, çocuklardaki kaygı düzeyinide etkileyebileceği düşünülmüştür. (Alisinanoğlu, 2003). Literatüre baktığımız zaman yapılan çalışmalar bize ebeveynlerin yaşadığı kaygının çocuklar üzerinde etkili olduğunu göstermiştir (Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2003; Hong, Tan, Lee, Tan, Tsai, Poh ve Zhou, 2015). Ayrıca kaygının, ebeveyn tutumları üzerindedeki etkisi olduğu düşünülmektedir (Günalp, 2007).

Ebeveyn tutumları, çocukları üzerindeki inanç ve beklentilerini gerçekleştirmek için anne-baba tarafından uygulanan tutum ve davranışlardır (Mussen, 1984).

Son zamanlardaki araştırma sonuçları; ebeveyn tutumlarının, çocuk ve ebeveyn arasındaki karşılıklı etkileşimsel bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır (Erdoğan ve ark., 2017).

Geçmişte yapılan araştırmalara bakıldığında kaygı ve ebeveyn tutumu değişkenleri kendi içinde ayrı ayrı ele alınmıştır. Annenin kendi kaygısının çocuğuna aktarım yoluyla geçe-

bildiği gözlenmiştir (McClure, Brennan, Hammen ve Le Brocque, 2001). Anne tarafından aktarılan kaygının ebeveyn tutumlarında da etkisi olabileceği düşünölmüştür. (Hurley, Black, Pappas, Caufield, 2008).

Buna bağlı olarak ebeveyn tutumlarında, çocuklardaki kaygı ve ilişkili bozukluklarda etkili olabileceği öngöröldüğü için sözü geçen değişkenler kullanılarak ebeveynlerin kaygı ve tutumları ile çocuklardaki kaygı arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığına bakılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ARAŞTIRMANIN TASARIMI

1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Kaygı, yaşamımızın her aşamasında ortaya çıkabilen bir duygu durumudur ve bu kaygı bireylerin davranışlarını etkileyebilir. Kaygı nedeniyle ortaya çıkan davranışların, bireylerin çocuk yetiştirme tutumları üzerinde etkisi olduğu düşünülmektedir. Ayrıca yapılan çalışmalarda, çocuk yetiştirme tutumlarının çocuklardaki kişilik özelliklerinin oluşumunda da etkisi olduğu görülmüştür (Özgüven, 2001).

Araştırmanın problemi; çocuklarda kaygıya sebep olabilecek birçok faktör bulunmaktadır, ancak ebeveynlerdeki kaygının ve ebeveynlerin tutumlarının çocuklardaki kaygı üzerinde etkisi olduğu düşünülmektedir bu sebeple sözü geçmekte olan “kaygı” ve “tutum” değişkenlerinin çocuklardaki kaygı ile anlamlı bir ilişki olup olmadığı incelenmiştir.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu derleme çalışmasıyla; ebeveyn tutumları ve kaygı arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda asıl ulaşmak istenilen araştırma sayısına ulaşamadığı için hem ebeveynlerin hemde çocukların kaygısıyla alakalı araştırmaların olduğu iki çalışma alanı birleştirilerek incelenmiştir.

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Ebeveyn tutumları ve ebeveyn kaygı düzeyleri faktörlerinin, çocuklardaki kaygı üzerindeki etkisinin incelendiği araştırmaların analiz edilmesinin psikoloji literatürüne katkı sağlayacağı düşünülmekte bu sebeple; ebeveyn tutumlarının, ebeveynlerdeki kaygı düzeyinin, çocuklardaki kaygı üzerinde etkisinin olup olmadığı incelenecektir. Bu derleme çalışması sonucu elde edilen bulguların; mevcut literatüre ve gelecekteki araştırmalara kaynak olması beklenmektedir.

1.4. ARAŞTIRMANIN GEREÇ VE YÖNTEMİ

1.4.1. Geleneksel Derleme

Mevcut literatürdeki spesifik bir konuda yayınlanmış iki veya daha fazla bilimsel çalışmanın üzerinde inceleme yapılarak bulgu, sonuç ve değerlendirmelerini sentezleyen çalışmalardır. Geleneksel derleme yöntemi araştırmacının konuya ilişkin mevcut bilgiyi derlemesini ve sentezlemesini sağlar. Genellikle çalışılan alanda uzman olan kişiler tarafından farklı yöntemler ve farklı kaynaklardan elde edilen bilgilerin derlenmesiyle elde edilmektedir (Burns ve Grove, 2009; Gerrish ve Lacey, 2010; Moule ve Goodman, 2009).

1.4.2. Araştırma Soruları

Bu çalışmanın temel amacı, derleme yöntemini kullanarak ebeveyn tutumlarının ve ebeveynlerdeki kaygı düzeyinin, çocuklardaki kaygı üzerinde etkisinin olup olmadığı incelemektir. Bu kapsamda, araştırmanın temel sorusu ‘‘Ebeveyn tutumlarının ve ebeveyn kaygı düzeylerinin çocuklardaki kaygı üzerinde etkisi var mıdır?’’olarak belirlenmiştir. Temel soru dışında, aşağıda yer verilen sorular da çalışma sonunda cevaplandırılmaya çalışılmıştır:

Farklı ebeveyn tutumları ile çocuklardaki kaygı düzeyleri farklılaşmakta mıdır?

Ebeveynlerin durumluk ve sürekli kaygı düzeylerine göre çocuklardaki kaygı düzeyleri farklılaşmakta mıdır?

Ebeveyn tutum ve ebeveyn kaygı düzeylerinin, çocuklardaki kaygı düzeyi üzerindeki etkisi sosyodemografik değişkenlere göre farklılaşmakta mıdır?

1.4.3. Dahil Etme Kriterleri

3-20 yaş aralığındaki okul öncesi, ilköğretim, ortaokul, lise öğrencileri ve ebeveynlerinin yer aldığı çalışmalar,

Çocukların kaygı düzeylerine dair verilerin rapor edildiği çalışmalar,

2018-2023 yılları arasındaki Türkçe çalışmalar,

2013-2023 yılları arasındaki İngilizce çalışmalar,

Nitel ve Nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı çalışmalar,

Türkçe ve İngilizce dilinde yayınlanan çalışmalar, dahil etme kriterleri olarak belirlenmiştir.

1.4.4. Hariç Tutma Kriterleri

2018 yılı öncesi yapılmış Türkçe çalışmalar,
2013 yılı öncesi yapılmış İngilizce çalışmalar,
Sistemik derleme ve klasik derleme çalışmaları, hariç tutma kriterleri olarak belirlenmiştir.

1.4.5. Tarama Yılları

Bu derleme çalışması, 2013-2023 yılları arasında yapılan araştırmaları içermektedir. Araştırma sorusuna yönelik anahtar kelimelerin detaylı taraması, 2013 ile 2023 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. Tarama işlemi 5 Haziran 2023 tarihinde tamamlanmıştır.

1.4.6. Tarama Stratejisi ve Veri Tabanları

“Ebeveyn Tutumları”, “Anne-Baba Tutumları”, “Ebeveynlerde Kaygı” ve “Çocuklarda Kaygı”

olarak belirlenen anahtar kelimeler; “PubMed”, “Science Direct”, “Google Scholar” ve “YÖK Tez Merkezi” gibi elektronik veri tabanlarında taranmıştır. İlgili çalışmalarda kullanılan anahtar kelimeler, başlıklar ve özetlerde yer alan tüm kelimeler belirlenmiştir. Buna ek olarak, saptanamayan farklı çalışmaların tespiti için çalışmaya dahil edilmiş olan araştırmaların kaynaklarından da yararlanılmıştır.

1.4.7. Verilerin Çıkarılması

Kaynaklardan çıkarılan veriler arasında, ebeveyn tutumlarının ve ebeveyn kaygı düzeylerinin, çocuklardaki kaygı üzerindeki etkisini araştıran çalışmaların sonuçlarına, kullanılan ölçümlere, araştırma yöntemlerine ve katılımcıların özelliklerine bu çalışmada yer verilmiştir.

1.4.8. Araştırmaya Dahil Edilen Çalışmaların Özellikleri

Çalışmaya toplamda 32 çalışma dahil edilmiştir. Dahil edilen çalışmaların 17’si Türkçe kaynaklardan oluşurken, 15’i İngilizce kaynaklardan oluşmaktadır. Çalışmada 5 Türkçe ve 15 İngilizce olmak üzere toplamda 20 makale bulunurken; 12 Türkçe tez çalışması bulunmaktadır. Çalışmaların tümü niceliksel çalışmalardan oluşmaktadır.

İncelenen çalışmalar 2013-2023 tarihleri arasında yayınlanmıştır. 2013 yılında yayınlanan çalışma sayısının (n=3) , 2014 yılında (n=1), 2015 yılında (n=3), 2016 yılında (n=1), 2017 yılında (n=1), 2018 yılında (n=3), 2019 yılında (n=5), 2020 yılında (n=6), 2021 yılında (n=5), 2022 yılında (n=3), 2023 yılında (n=1) yapıldığı saptanmıştır. İncelemelerin 2020 yılında yoğunlaştığı görülürken, en az çalışmanın ise 2014,2016,2017,2023 yılında yapıldığı saptanmıştır.

Bunun dışında, Türkiye’de yapılan çalışma sayısı 18 iken Türkiye dışında yapılan çalışma sayısının 16 olduğunu görmekteyiz. Türkiye dışında yapılan çalışmalarda ise Amerika, İngiltere, Çin, İspanya, Hollanda, Hindistan gibi ülkeler karşımıza çıkmaktadır.

Ayrıca, kaynakların 11’i ebeveynlerdeki kaygı düzeyleri ile ilgili yapılan çalışmalardan oluşurken; 19’u ebeveyn tutumları ile ilgili çalışmalardan oluşmaktadır. 2 çalışma ise hem ebeveynlerin kaygı düzeyleri hem de ebeveyn tutumlarını kapsamaktadır.

Çalışmalarda kullanılan ölçeklere baktığımızda ise; “Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)”, “Sürekli Kaygı Envanteri (STAI Form TX-2)”, “Demografik Bilgi Formu”, “Yuva Çocukları için Ayrılık Kaygısı Ölçeği”, “Durumluk Sürekli Kaygı Envanteri”, “Ebeveyn Tutum Ölçeği”, “Kişisel Bilgi Formu”, “Sosyodemografik Veri Formu”, “Ergenler için Sosyal Kaygı Ölçeği (ESKÖ)”, “Sosyo Demografik Bilgi Formu”, “Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği-Lise Formu (DASS-42)”, “Kişisel Bilgi Formu”, “Çocuklar İçin Sosyal Kaygı Ölçeği-Yenilenmiş Formu (ÇSAÖ-Y)”, “Berkeley Çocuk Yetiştirme Öz-yeterlik Ölçeği (BPSE-R)”, “Yetişkin Ayrılma Anksiyetesi Anketi (YAA)”, “Ayrılık Kaygısı Değerlendirme Ölçeği (Ebeveyn Formu)”, Bilinçli Farkındalık Ölçeği (BİFÖ), “Tanıtıcı Bilgi Formu”, “Okul Öncesi Kaygı Ölçeği”, “Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri (ÇDSKE)”, “Ergenler İçin Mantık Dışı İnançlar Ölçeği (EMİÖ)”, “Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği (ÇBMÖ)”, “Sınav Kaygısı Ölçeği”, “Öğrenci Veri Toplama Formu”, “Ayrılık Kaygısı Değerlendirme Ölçeği”, “Aile Bilgi formu”,

“Okul Öncesi Çocuklarda Kaygı Ölçeği (Ebeveyn Formu)”, “Okul Öncesi Çocukları Kaygı Düzeyi Ölçeği (OÖÇK)”, “Çocukların Duygularını Değerlendirme Ölçeği (ÇDD)”,

“Çocuğun Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeği (ÇODBÖ)”, “Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II (YİYE - II)”, “Annenin Ayrılma Kaygısı Ölçeği (AAK)” kullanılmıştır.

Yurtdışındaki çalışmalarda kullanılan ölçeklere baktığımızda ise; “Çocuk Anksiyetesine Duyarlılık Ebeveyn İndeksi (PSCAI)”, “Anksiyete Hakkındaki Ebeveyn İnançları Anketi (PBA-Q)”, “Çocuk Sağlık Değerlendirme Anketi (CHAS)”, “Öz-Bilinç Ölçeği'nin Sosyal Anksiyete Alt Ölçeği”, “Spence Çocuk Anksiyete Ölçeği - Çocuk ve Ebeveyn Versiyonları (SCAS-C/P)”, “Kısa Duygu ve Hissiyat Anketi - Çocuk ve Ebeveyn Versiyonları (SMFQ-C/P)”, “Durum-Sürekli Anksiyete Envanteri”, “Belirti Kontrol Listesi-90 revizyon (Symptom Checklist-90 Revised)”, “USC Ebeveyn Aşırı Kontrol Ölçeği”, “Çocuk Başa Çıkma Stratejileri Kontrol Listesi-Revizyon 1”, “Sosyo-demografik veri formu”, “Spence Anksiyete Ölçeği (çocuk versiyonu)” kullanılmıştır.

1.4.9. Araştırmadaki Katılımcıların Özellikleri

Çalışmada ele alınan 32 çalışmada toplam 15.936 katılımcıya ilişkin veri bulunmaktadır. Çalışmalarda örneklem sayısı en az 80 (Pereira, Barros, Mendonça, Muris, 2013) olarak karşımıza çıkarken, en fazla 2721 olarak karşımıza çıkmaktadır (Lilley, Sirois, Rowse, 2020). Toplamda 11 çalışmada cinsiyet bilgisine yer verilmemiştir. Diğer 21 çalışmada ise toplamda 5128 Kadın 5.107 Erkek katılımcı yer almıştır. Katılımcılar 3-20 yaşları arası okul öncesi, ilkokul, ortaokul, lise öğrencileri ve ebeveynlerinden oluşmaktadır. Katılımcılar anksiyetesi olan ve olmayan katılımcılardan oluşmaktadır.

1.4.10. Raporlama

Bu geleneksel derleme çalışmasının uygulama aşamalarında; araştırma konusunun belirlenmesi, literatür taraması, araştırma sorularının belirlenmesi, seçme ölçütlerinin belirlenmesi, anahtar kelimelerin belirlenmesi, literatür taramasının derinleştirilmesi, nihai çalışmaların seçilmesi, kodlama ve raporlama süreci takip edilmiştir.

1.5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

1. Araştırmaya dahil edilen çalışmalar ebeveyn tutumları ve ebeveyn kaygı düzeylerinin, çocuklar üzerindeki kaygı düzeyine etkisiyle ilgili yapılan ampirik çalışmalarla sınırlıdır.
2. 2013-2023 yılları arası arası İngilizce PubMed, Science Direct, Google Scholar ve YÖK Tez Merkezi veri tabanları aracılığıyla ulaşılabilen araştırmalarla sınırlıdır.
3. Yayın dili Türkçe ve İngilizce olan çalışmalarla sınırlıdır.
4. 2013-2023 yılları arası İngilizce, 2018-2023 yılları Türkçe olan çalışmalarla sınırlıdır.
5. Araştırmaya dahil edilen çalışma bulguları ile sınırlıdır.

Araştırmanın, belirtilmekte olan sınırlılıklara rağmen, çocuklardaki kaygı düzeylerine etki eden ebeveyn tutumları ve ebeveyn kaygı düzeyleri unsurlarının görünür kılınması yönünden literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.6. ARAŞTIRMANIN TANIMLARI

Kaygı

Spielberger (1972) kaygıyı; tehdit altında hissedilen korku ve gerginlik durumu, stres yaratan durumların açığa çıkarttığı üzüntü, gerginlik gibi hoş olmayan duygusal ve gözlenebilir tepkiler olarak tanımlamaktadır. Spielberger'in (1971) aktardığına göre durumluk ve sürekli kaygı olarak adlandırılan iki tür kaygıyı ilk defa Cattell ve Scherer (1958; 1961) faktör analizi çalışmalarıyla tanımlamıştır.

Durumluk Kaygı

Kişinin belirli bir durum içinde hissettiği anlık olarak ortaya çıkan geçici olup süreklilik göstermeyen kaygı türüne durumluk kaygı denilmektedir (Spielberger, Gorsuch, & Lushene, 1970)

Sürekli Kaygı

Sürekli kaygı; spesifik olarak yaşanan bir olay veya duruma bağlı olmaksızın genel ve sürekli kaygılı olma hali olarak tanımlanmaktadır (Kaya ve Varol, 2004). Bireyin kaygı durumuna olan yatkınlığı şeklinde yorumlanabilmektedir.

Ebeveyn Tutumu

Ebeveynlerin çocuklarını yetiştirirken uyguladıkları davranış ve yaklaşımlardır (Baumrind, 1966).

İKİNCİ BÖLÜM

2. Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi ve İlgili Literatür

2.1. Tutum:

Bireylerin belirli bir konu, nesne veya olaya yönelik olarak verdiği duygu, düşünce ve davranışsal tepkilerini oluşturan, kişileri harekete geçiren yönelim tutum olarak tanımlanmaktadır. (Kağıtçıbaşı, 1999).

İlgili durum veya nesnelere yönelik tepkileri etkileyen bireyin yaşamı içerisinde öğrenme sürecinde kazandığı olumlu ya da olumsuz olarak tepkide bulunma eğilimidir (Tezbaşaran, 2008).

Tutumlar, doğrudan gözlemlenemeyen ve yalnızca kişinin davranışlarıyla açıklanabilen yapılar olarak kabul edilir. Kişilerin tutumları, yaşadıkları çevrenin etkisiyle şekillenir. Kişiler, hayatlarına başladıkları andan itibaren çevreleriyle etkileşime girerek farklı deneyimler yaşar ve bu deneyimler kişiliklerini oluşturur (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2015).

2.2. Ebeveyn Tutumu:

Bireyin kişiliğinin ve karakterinin oluşumunu etkileyen faktörlerden biri, doğumdan itibaren deneyimlediği ebeveyn tutumlarıdır. Gelişim sürecindeki bir çocuk, kişiliği anne-baba figürlerinden rol model aldığı tutumlarla şekillenir. Anne baba figürlerini rol model alan çocuk ebeveynlerinin tutumlarına benzer tutumlar geliştirmeye başlar.

Baumrind'e (1991) göre demokratik, otoriter ve izin verici olmak üzere üç tür ebeveyn tutumu bulunmaktadır, buna ek olarak kültürümüzde sıkça rastlanan koruyucu ebeveyn tutumu da çalışmaya ilave edilmiştir (Karabulut, Demir, 2007)

2.2.1. Demokratik Tutum

Demokratik ebeveyn tutumu, çocuğu birey olarak kabul etme ve onun isteklerine saygı duyma prensibi üzerine kurulmuştur (Demiriz, Öğretir, 2007). Demokratik ebeveynlik yaklaşımı benimsenen aile ortamlarında çocuklar, isteklerini ve görüşlerini çekinmeden ifade edebilirler. Aynı zamanda, aldıkları kararların beraberinde getirdiği sorumlulukları üstlenme bilinciyle hareket ederler. Demokratik bir ailede, çocuklar her zaman destek alabilecekleri bir aile ortamı olduğunu hissederler (Baumrind, 1966). Çocukların kişilik gelişimi için en uygun tutum,

koşulsuz saygı ve sevgiyle beslenen demokratik ebeveynlik yaklaşımıdır (Sezer, Vuslat, 2010). Bu tutuma sahip ebeveynler, çocuklarına karşı sıcak ve ilgili davranır, sabırlı bir şekilde onları dinler ve aile içinde alınacak kararlarda çocuklarının görüşlerine değer verirler (Ceylan, Binay, Yalçın, Bilginer, 2016). Çocuğun yetişmesinde rol oynayan kişiler, çözüm odaklı ve makul bir şekilde çocuğun faaliyetlerine danışmanlık sağlarlar (Baumrind, 1966). Ebeveynin davranışları tutarlı ve güven vericidir. Çocuğa esnek kurallar konulur ve sorumluluk duygusunun gelişmesi için çocuğa yeterli özgürlük tanınır. Çocuklar, sınırların tamamını anlayarak bilirler, bu nedenle sınırlar içinde bile kendilerini özgür hissederler (Yavuzer, 1994). Ebeveyn fiziksel ceza uygulamaktan kaçınır (Yenigün, 2019).

2.2.2. Otoriter Tutum

Otoriter ebeveyn tutumuna sahip olan ebeveynlerin temel özelliği, çocuğu aşırı baskı altında tutmaktır. Bu tutuma sahip ebeveynler, çocuğun davranışlarını kontrol etmeye ve sürekli denetlemeye çalışırlar. Kurallar belirlenirken çocuğa açıklama yapılmaz ve bu kurallara sorgusuz sualsiz uyulması beklenir (Şendil, 2003). Otoriter tutuma sahip evlerde, çocuğun kendi görüşlerini ifade etmesine izin verilmez. Ebeveynler tarafından belirlenen kurallara uymayan çocuklara cezalar uygulanır (Baumrind, 1968). Anne-baba, çocuğun farklılıklarına ve bireysel özelliklerine saygı duymaz, önemsemez ve dikkate almaz. Yalnızca kendi isteklerine yönelik tutumlar benimserler (Sak vd., 2015). Otoriter tutum sergileyen ebeveynlerin, çocuklarda özgüven eksikliği yarattığı, ailede katı bir disiplin uygulandığı belirtilmektedir. Çocuklardan her kurala uymaları beklenir ve uymadıklarında cezalandırma yöntemi kullanılır. Baskı altında olan çocuklar çekingen, içe dönük, başkalarının etkisinde kalabilen ve duygusal olarak hassas bir yapıya sahip olabilirler (Yavuzer, 2003)

2.2.3. İzin Verici Tutum

İzin verici aile tutumunda, ebeveynler çocuklarını serbest bırakır ve karar alma süreçlerinde daha az müdahale ederler. Bu tutuma sahip aileler, çocukların kendi kararlarını vermesine özgürlük tanırken, çocuklarına yönelik sınır koymamakta, onların aldığı kararlarla ilgilenme eğiliminde değildir ve bu noktada kontrolleri düşüktür. Örneğin, çocukların yemek yeme veya uyuma saatleriyle ilgili konularda ebeveynler tarafından sıkı bir düzen sağlanmaz. İzin verici ebeveyn tutumuna sahip aileler, genellikle çocuklarının her davranışını hoşgörüyü karşılamakta ve olumsuz bir davranışta buldukları zaman sınırlama ya da cezalandırma yöntemlerini kullanmamaktadır. Yavuzer (2012); ailenin herhangi bir yönlendirme yapmamasının, çocuklarda güvenli/güvensiz kavramlarının da oluşmamasına yol açtığını, bu nedenle çocuklar

kendilerini güvende hissetmediğini ve ebeveynin ihmalkâr bir tutum ortaya koyduğunu söylemektedir. Ebeveynlerin gösterdiği hoşgörü zaman zaman ihmal etme boyutuna ulaşmaktadır (Baumrind, 1966). Çocuklar, ebeveynlerinden izin almak yerine kendi kararlarını verme konusunda daha fazla özgürlüğe sahiptir. Bununla birlikte, bu tür bir tutuma sahip çocukların dışarıdan gelen kurallara uyma konusunda sorun yaşama eğilimi vardır, çünkü kendileri için sınırlar belirleme becerileri yeterince gelişmemiştir (Baumrind, 1971). Bu nedenle, bu tarzda yetişen çocuklar ileride toplumsal kurallara uyma konusunda zorluklar yaşayabilirler. Güç kullanmaktan kaçınan bu ebeveynler, çocuklarının kendi davranışlarını düzenlemelerine mümkün olduğunca izin verirler ve dışarıdan belirlenmiş kurallara uyma konusunda çocuklarına destek sağlamazlar. İzin verici tutuma sahip ebeveynler, çocuklarının istekleri ve davranışlarına karşı kabul edici bir tutum sergiler ve cezalandırıcı bir yaklaşım kullanmazlar. Evdeki sorumluluklar konusunda çocuklarından sınırlı bir talepte bulunurlar. (Baumrind, 1966).

2.2.4. Koruyucu Anne Baba Tutumu

Koruyucu anne baba tutumunda, ebeveynler kendi yalnızlık ve duygusal eksikliklerini gidermeye çalışırken, çocukların potansiyellerini kullanmalarına engel olabilirler. Bu tutumda aşırı şefkat ve koruma dürtüsü baskındır ve çocuğun tüm istek ve ihtiyaçları sorgulanmadan koşulsuz bir şekilde karşılanır. Anne ve baba, kendi eksikliklerini çocukları üzerinden tamamlamaya çalışır. Bu tutumu sergileyen ebeveynler, çocuklarının birey olarak sorumluluk almasını ve bağımsız hareket etmesini engelleyebilirler (Kulaksızoğlu, 2004).

Koruyucu anne baba tutumuna sahip ebeveynler, çocuklarına karşı gereğinden fazla özen ve kontrol gösterirler. Bu tutum, aşırı korumacı bir yaklaşımı ifade eder ve çocuğun kendi başına yapabileceği eylemleri engelleyebilir, en basit işleri bile üstlenip çocuğa sorumluluk vermezler. Anne babalar, çocuğun gelişimini engelleyerek nasıl davranması gerektiği konusunda talimatlar verirler. Koruyucu tutuma sahip ebeveynler, çocuğun her zaman ve her yerde korunmaya ihtiyacı olduğunu düşünerek çevredeki tehlikeleri abartabilirler (Baumrind, 1966; Dökmen, 2001; Eldeleklioğlu, 2004; Kulaksızoğlu, 2004).

Ebeveynler genellikle çocuklarının iyiliği için büyük bir özen gösterir ve onları sürekli olarak korur. Bu tür anne babalar, çocuklarının ihtiyaçlarını tam olarak karşıladıklarına inandıkları için çocuklarının minnettarlık duygularını beklerler. Çocukların bağımsızlık adımları olumlu bir şekilde karşılanmaz, çünkü ebeveynler çocuklarının kendilerine bağımlı olmalarını tercih ederler (Kulaksızoğlu, 2011).

2.3. Anne Baba Tutumları ile İlgili Modeller

2.3.1. Psikodinamik Model

Psikoseksüel kuram, kişilik gelişimiyle ilgili olarak çağdaş dönemin ilk kuramlarından biridir. ve bireyin biyolojik ihtiyaçları ile sosyal çevresinin talepleri arasındaki çatışmalara dayanan bir süreç olduğunu açıklar. Bu modelde, gelişimin temel belirleyicisi biyolojik faktörlerdir. Ebeveyn beklentileri ve toplumsal beklentiler arasında çatışmalar ortaya çıkabilir ve çocuğun gelişimine etki edebilir. Ayrıca, çocuğun libidinal ihtiyaçlarıyla ailesi arasındaki etkileşim de önemli bir rol oynar (Darling ve Steinberg, 1993).Freud, bu kuramın öncüsü olarak, kişilik gelişimi için yaşamın ilk beş yılının son derece önemli olduğunu belirtir. Bu kritik evrede, ebeveynler çocuğun yanında yer alır ve çocuğa yönelik davranışlarının büyük bir önemi vardır. İlk beş yıl, çocuğun önemli gelişimsel görevleri tamamladığı ve yetişkinlik dönemini etkileyen davranışlarının biçimlendiği bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır (Cervone ve Pervin, 2022).

2.3.2. Davranışçı Model

Davranışçı model, çocuğun gelişimi üzerinde dışarıdan verilen pekiştiricilerin etkisini araştırmışlardır. Bu kuramın savunucuları, davranışların tutumlardan daha önemli olduğunu iddia etmektedir. Bu nedenle, anne-baba tutumlarını sınıflandırmak için ebeveyn davranışlarına odaklanmışlardır. Bu kurama göre, çocukların bireysel farklılıklarının, öğrenmelerinden kaynaklandığını vurgulamışlardır. Hem psikanalitik hem de davranışçı kuram, çocuğun sosyal gelişiminde, anne-baba tutumlarının yanı sıra çocuğun doğasının da anne-baba davranışlarının belirleyici olduğunu savunmaktadır (Darling ve Steinberg, 1993; Yılmaz, 2000).

2.3.3. Sosyal Öğrenme Modeli

Bandura'nın sosyal öğrenme kuramına göre, bireyler yeni davranışları sosyal çevreden gözlemleyerek ve taklit etme şeklinde öğrenir. Bu kuramın temelleri davranışçılığa dayanır ve birey, bir davranış sonucunda olumlu geri bildirim veya ödül aldığı anda, o davranışı tekrar etmeye eğilim göstermektedir. Bununla birlikte öğrenme gerçekleşebilmesi için bireyin gözlem yapması gerekmektedir. Birey, gözlemlediği modeli kendisine örnek alır ve davranışlarını taklit eder (Bandura, 1969).

Çocukların ilk sosyalleştiği ortamı aile olup, anne ve baba bireylerin en çok model aldığı kişilerdir (Gander ve Gardiner, 2001). Aile içinde iletişim kurmayı, ilişkiler geliştirmeyi ve dünya algısını şekillendirmeyi öğrenirler. Çocuk, anne ve babasının davranışlarını içselleştirir ve kişiliklerini ve dünya görüşlerini bu şekilde belirler. Ebeveynlerinin davranışlarını model

alır, taklit eder ve sonunda bu davranışları öğrenir. Bu dönemde, anne ve babanın çocuk yetiştirme tutumları büyük öneme sahiptir (Mızrakçı, 1994).

2.3.4. Baumrind' in Sınıflaması

Baumrind (1971), ebeveyn tutumlarıyla ilgili ilk kapsamlı araştırmaları yaparak dört farklı boyutu tanımlamıştır. Bu boyutlar; ebeveyn kontrolü, ebeveyn-çocuk iletişimde açıklık, olgunluk beklentisi ve bakım-destek boyutlarıdır. Baumrind, bu dört boyuttan hareketle üç temel ebeveynlik tutumu olduğunu belirlemiştir: demokratik, otoriter ve izin verici ebeveynlik tutumları.

Demokratik ebeveynler, çocuklarıyla net ve gelişimlerine yönelik bir şekilde iletişim kurarlar. Çocukların ihtiyaçlarına uygun şekilde destek olurlar ve aynı zamanda kontrollerini sağlam tutarlar. Otoriter ebeveynler ise cezalandırıcı ve katı bir disiplin yöntemi benimserler, çocuklarına karşı keskin bir tavır sergilerler. İzin verici ebeveynler ise çocuklarına tutarsız bir şekilde davranır ve esnek kurallar koyarlar (Baumrind, 2005).

2.4. Kaygı :

Kaygı, gerçek veya algılanan tehditlere bağlı olarak hissedilen endişe, tedirginlik, belirsizlik veya korku duygularıyla karakterize edilen ve varoluşumuzun temel bir koşulu olan evrensel bir duygudur (Spielberger, 1972; Alkın ve Onur, 2007; Yılmaz, 2016).

Kişilerde aniden ortaya çıkan ve genellikle sıkıntıya yol açan düşüncelerle birlikte hissedilen bir duygudur. Kişi, bu durumda ortaya çıkabileceğini düşündüğü tehlikeyi engelleyemeyeceğini ve bununla baş edemeyeceğini düşünür (Antony ve Swinson, 2000).

Rollo May'e göre kaygı, gerçekte olmayan şeylerin olabileceğine ilişkin yaşanılan endişeye denmektedir. (Karagüvan, 1999).

2.4.1. Kaygı Kavramına Kuramsal Bakış

Psiko-Dinamik Yaklaşım

Kaygı terimini ilk kullanarak kavramlaştıran ve sebeplerini araştıran Freud'dur (1926), ve anksiyetenin bastırılmış libido enerjisinden kaynaklandığını öne sürmüştür. Psikanalitik kurama göre, kaygının nedeni birikmiş ve boşaltılmamış libidonun olduğu belirtilmiştir (Bellibaş, 2004). Psikanalitik kurama göre, idin haz ilkesine göre çalışan ve doyurulmak istenen dürtüleri, süperegonun gerçekleriyle engellenir. Eğer ego çatışmayı çözemez ve dürtüyü bastırmazsa tehdit algısı oluşur ve kaygı ortaya çıkar (Beyazıt, 2003). Freud'un ilk teorisinde kaygı bastırmaya bağlıdır ve kaygı bozukluklarında temel savunma mekanizmasının bastırma olduğu

savunulmuştur (Akbulut, 2011). Bastırmanın işlevini yeterince yerine getiremediği durumlarda, farklı savunma mekanizmaları devreye girer. Bastırma mekanizmasının etkisiz olduğu durumlarda kaygı farklı şekillerde ortaya çıkabilir, örneğin panik bozukluk, özgül fobi, yaygın anksiyete bozukluğu gibi (Bellibaş, 2004). Daha ileriki süreçlerde Freud, yapısal modelin gelişmesiyle birlikte kaygının ortaya çıkma sebebinin egonun idin taleplerini ertelemeye çalışması ve süperegonun baskıcı tutumu arasında sıkışması olarak açıklamıştır (Shultz ve Schultz, 2001; akt. Şirin, 2015).

Mowrer (1960) tarafından geliştirilen İki Basamaklı Öğrenme Kuramı, kaygı bozukluklarının oluşumunu klasik koşullanma ve edimsel koşullanma ile açıklar. Bu kurama göre, kaygı klasik koşullanma yoluyla öğrenilirken, edimsel koşullanma yoluyla pekiştirilir. Bu pekiştirme, kaçınma davranışlarıyla gerçekleşir. Birey, kaygıyı azaltmak için kaygı veren durum ve ortamlardan kaçınırken rahatlar. Ancak kişi, kaygı yaratacağını düşündüğü durumlarla yüzleşmediği için öğrenilen kaygının sönmesini engeller ve kaygının sürekli hale gelmesine yol açar.

Bilişsel yaklaşıma göre, kaygının ortaya çıkmasına neden olan şey yaşadığımız olay veya durum değil, bireyin yaşanan olay yada durumu nasıl değerlendirip yorumladığı yada algılama biçimine bağlıdır. Birey herhangi bir durumu kaygı verici olarak nitelendirdiğinde kaygı duygusu açığa çıkar. Bu noktada biliş, olay yada durum ile duygu durumumuz arasında önemli bir aracı etkiye sahiptir (Clark ve Beck, 2010). Kişinin bilişsel üçlü olarak adlandırdığımız; kendisi, yaşadığı çevre ve dünya, geleceği hakkındaki bilgileri devamlı olarak çarpıtılmış bir şekilde tehlikeli olarak yorumlanması sonucu kaygı duygusu açığa çıkmaktadır. Kaygının ortaya çıkması tehlike algımız ile ilgili otomatik düşünce ve imgelerle ilişkilidir. Otomatik düşüncelerimiz, ara inançlarımız ve temel inançlarımız, bilgilerin ya da gerçeklerin çarpıtılmış olarak algılanmasına neden olabilmektedir. Sonuç olarak bilişsel kurama göre kaygının ortaya çıkmasının nedeni bilginin hatalı olarak işlenmesidir (Barlow, 2002) ve bilişsel hatalar ortadan kalkmadığı müddette kaygı açığa çıkmaya devam edecektir (Engin, 2014).

Sosyal öğrenme kuramına göre pek çok davranış, model alınan kişileri gözlemleme sonucunda öğrenilir (Bandura, 1986). Sosyal öğrenme kuramına göre birey gözlemleme sonucunda bir olaya verilen tepkiyi öğrenir ve benzer durumlarla karşılaştıklarında da aynı tepkileri sergilerler. Sosyal öğrenme kuramına göre kaygı bozukluğuna sahip bireylerin, diğer insanlarla iletişim kurarken endişe, kaygı duymayı öğrendiği düşünülebilir. Başkalarının davranışları veya verdikleri bilgiler sonucunda, belirli durumların veya olayların tehlikeli olduğunu gözlemlemiş ve bu durumlardan, olaylardan kaçınılması gerektiği sonucuna ulaşmış olabilir.

2.4.2. Kaygı Türleri

Spielberger, kaygıyı stres yaratan olaylar sebebiyle ortaya çıkan endişe, gerginlik gibi hoş olmayan duygusal ve gözlenebilir tepkiler olarak tanımlamış, durumluk ve sürekli olmak üzere iki kaygı türünden bahsetmiştir. (Spielberger, 1972).

2.4.3. Durumluk Kaygı

Durumluk kaygı, bireyin mevcut duruma bağlı olarak anlık olarak hissettiği geçici bir duygusal durumdur. Bireyler, yaşadıkları stresli durumlara ve içinde buldukları koşullara bağlı olarak zamanla kaygı düzeyinde dalgalanmalar yaşayabilir ve kaygının yoğunluğu da değişebilir. (Spielberger, 1979).

2.4.4. Sürekli Kaygı

Sürekli kaygı, yaşanan durumdan bağımsız olarak, başkaları tarafından net şekilde algılanamayan ve çevresel faktörlerle bağlantısı bulunmayan bir kaygı türü olarak değerlendirilir (Oktay, 2017). Bu kaygı türü, bireyin durumları tehdit edici olarak değerlendirmesi, kaygı uyandıran durumlardan kaçınma eğilimi göstermesi ve sürekli olarak tetikte olma şeklinde kendini gösterir (Elwood, 2012). Sürekli kaygı, bireyin kaygıya sürekli olarak yatkın olma eğilimini ifade etmekte, bir kişilik özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırmalar, sürekli kaygının içsel kaynaklardan kaynaklandığını ve içsel bir değerlendirme sonucu ortaya çıktığını göstermektedir (Üre, 1989; Öner, 1986).

2.4.5. Ayrılık Kaygısı

Bowlby, ayrılık kaygısını, bireyin annesinden veya bağlanma figüründen ayrılması veya ayrılma beklentisi yaşadığı durumda ortaya çıkmakta olan yoğun kaygı hali olarak tanımlamıştır. Bebeklerin duygusal olarak bağ kurduğu kişilerle yakın olma isteğinin sağlık olduğu ve bu kişiden ayrıldığında kaygı duygusunun ortaya çıkmasının doğal ve zamanla gelişmesi gereken bir gelişimsel görev olduğunu vurgulamıştır. Bağlanma nesnesinden ayrıldığında ve onu tekrar göremeyeceğini düşündüğü durumlarda kaygı duymak, bebeği olası tehlikelerden korumak açısından erken dönemde işlevsel bir rol oynamaktadır (Bowlby, 1973).

Ayrılık kaygısının çocukluk döneminde yaşanmasının sebepleri incelendiğinde, ailelerin çocuk yetiştirme tarzları, ebeveynlerin kaygı düzeyi, ebeveynlerin yokluğu ve ailede kayıplar, mizaç özellikleri, genetik ve nörobiyolojik faktörlerin etkili olduğu düşünülmektedir (Dick Niederhauser ve Silverman, 2006; Bowlby, 2012; Tüzün ve Sayar, 2006; Cochran vd., 2013).

2.4.6. Sınav Kaygısı

Değerlendirilme durumlarında ortaya çıkan sınav kaygısı, olumsuz sonuçlar veya başarısızlık endişesiyle ilişkili olarak bireylerde fizyolojik ve davranışsal tepkilere yol açan spesifik bir kaygı türüdür (Öner, 1990; Zeidner, 1998). Sınav kaygısının yaratmış olduğu duygu durum ile birlikte bireylerin sınav esnasında yaşadığı fizyolojik semptomlarla birlikte yaşanan kaygı performanslarını olumsuz etkileyebilirken, sınav öncesinde ise başarısız olmaya ilişkin düşünceler sebebiyle stres ve gerginlik yaşamaya, öğrenmeye yönelik çalışmalarını engelleyerek potansiyellerini kullanmalarını engelleyebilir (Bozanoğlu, Aydın, 2017).

2.4.7. Sosyal Kaygı

Sosyal anksiyete kişinin sosyal ortamlarda bulunduğu sırada uygunsuz bir şey yaparak küçük duruma düşeceğine dair duyduğu korkuyla, sosyal ortamlardan kaçınmasıdır (Gruber & Heimberg, 2016). Sosyal kaygısı olan bireylerde kalabalık ortamlarda küçük duruma düşeceği kaygısıyla; davranışsal, fizyolojik, somatik, bilişsel ve psikolojik belirtiler ortaya çıkmaktadır, buda kişinin işlevsellik düzeyinde büyük oranda düşüşe sebep olan bir rahatsızlıktır (Bal, Çakmak & Uğuz, 2013). Bireyin yaşamının çeşitli alanlarında belirgin hale gelerek günlük yaşamını etkileyen olumsuz değerlendirme kaygısı olarak da anılmaktadır (Sapmaz, 2011).

Bireylerin sosyal kaygı düzeyi yükseldiğinde, sosyal etkileşimlerden kaçınma eğilimi gösterme ve sosyal aktivitelerden uzaklaşma gibi davranışlar sergileme eğilimleri ortaya çıkabilir (La Greca, Dandes, Wick, Shaw & Stone, 1988). Ebeveynlerin koruyucu, izin verici veya ihmalkâr tutumları sergilemesi çocuklarda sosyal kaygının yükselmesine yol açmaktadır (Akt; Erkan, Güçray & Çam, 2002).

2.5. Ebeveyn Tutumu ile İlgili yapılan Araştırmalar

Lise öğrencileriyle yapılan bir araştırmada demografik özelliklere göre ebeveyn tutumları ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiye bakılmış, ebeveynlerin birlikte veya ayrı olmasının anne baba tutumları ile kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını göstermiştir. Ancak, öğrencilerin cinsiyetlerine göre farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Kızların demokratik tutum ortalamaları, erkek öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek bulunurken, erkek öğrencilerin otoriter tutum ortalamaları kız öğrencilere göre anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur. Ayrıca, anne ve baba eğitim düzeylerinin de demokratik tutumlar üzerinde etkisi olduğu görülmüştür. Lise ve üstü eğitim düzeyine sahip olan anne ve babaların demokratik tutum ortalamaları, lise altı eğitim düzeyine sahip olanlardan anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur. Kardeş sayıları ve doğum sıraları da anne baba tutumları üzerinde farklılıklar göstermiştir. Tek çocuğa

sahip olanların koruyucu istekçi tutum ortalamaları, iki kardeşe sahip olanlardan anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur. İlk çocuk olanların koruyucu istekçi tutum ortalamaları, ikinci çocuk olanlardan anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur. Yaş ile demokratik tutum arasında negatif yönde bir ilişki bulunmuştur, yaş arttıkça kaygı düzeylerinin arttığı gözlenmiştir. Ayrıca, demokratik anne baba tutumunun yükselmesiyle sürekli kaygının azaldığı ve koruyucu istekçi ve otoriter anne baba tutumunun yükselmesiyle sürekli kaygının arttığı tespit edilmiştir (Karlı, 2019).

Bir başka araştırmada okul öncesi eğitimine devam eden çocukların kaygı düzeyleri ile annelerinin tutumu arasındaki ilişki incelenmiş; çocuğun ayrılık kaygısının; izin verici, otoriter ve koruyucu tutum ile anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmüştür. Demokratik tutum ile çocuğun ayrılık kaygısı arasında herhangi bir ilişki bulunmamaktadır. Koruyucu tutumunun annenin eğitim düzeyi ve çalışma durumu değişkenleri ile anlamlı bir fark yarattığı gözlenmiştir. Ebeveynlik tutumu ile annenin çocuğunun cinsiyeti, çocuk sayısı, eğitim, çalışma ve medeni durumu değişkenleri arasında anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur (Nazlıoğlu, 2019).

Lise öğrencileriyle yapılan bir başka çalışmada, demokratik tutum ile durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri arasında negatif yönde bir ilişki olduğu görülürken; koruyucu ve otoriter tutum ile durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmüştür. Ergenlerin, ebeveynlerini demokratik tutumda algılamasının artmasıyla birlikte durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri azalmaktadır. Öğrencilerin anne ve babasını koruyucu tutum ile otoriter tutumda algılamasının artmasıyla durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri artmaktadır (Ulutaş, 2018).

Bir diğer çalışmada, ebeveynlerini otoriter olarak algılayan çocukların anksiyete puanlarının, ebeveynlerini demokratik veya izin verici olarak algılayan çocuklardan anlamlı derecede daha yüksek olduğunu tespit edilmiştir.

Yapılan bir başka çalışma sonucunda elde edilen bulgular, Çocukluk Anne Baba Tutum Ölçeği alt boyutlarından kontrol/denetleme, olumsuz değerlendirme korkusu, yeni durumlardan sosyal kaçınma, huzursuzluk duyma ile Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği puanları arasında orta düzeyde pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki görülmektedir. Anne Baba Tutum Ölçeği alt boyutlarından kontrol/denetleme, olumsuz değerlendirme korkusu, yeni durumlardan sosyal kaçınma, huzursuzluk duyma arttıkça Ergenler Sosyal Kaygı puanları arttığı tespit edilmiştir (Kütüklü, 2022).

Bir başka araştırmada ebeveyn tutumlarının, ergenlerdeki sosyal anksiyete üzerindeki etkisi incelenmiştir. Demokratik tutum arttıkça öğrencilerin sosyal kaygılarının azaldığı, kuru-

yucu-istekçi ve otoriter tutumların ise sosyal kaygıyı arttırdığı görülmüştür. Ayrıca, kardeş sayısı, çocuk sıralaması, anne-baba birlikte yaşama durumu, ebeveynlerin sağlık durumu ve eğitim düzeyi gibi değişkenlerin anne-baba tutumu ve sosyal kaygı üzerindeki etkisi incelenmiştir, ancak istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan öğrencilerde otoriter ebeveyn tutumu daha yüksek ve sosyal kaygı puanlarında artış olduğu tespit edilmiştir. Cinsiyet değişkeni ile anne-baba tutumu ve sosyal kaygı arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Erkek öğrencilerin koruyucu-istekçi tutum puanları kız öğrencilere göre daha yüksek, kız öğrencilerin sosyal kaygı puanları ise erkek öğrencilere göre anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur (Çoban, Kısa, 2020).

Bir başka araştırmada, ergenlerin algılamış oldukları ebeveyn tutumlarına göre kaygı düzeyleri incelendiğinde; ebeveyn tutumları ile kaygı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ancak ailesinde demokratik ebeveyn tutumu ve izin verici müsamahakar tutuma sahip ergenlerin anksiyete düzeyleri normal, izin verici ihmalkar tutum ve otoriter tutuma sahip ailedeki ergenlerin anksiyete düzeyleri çok ileri düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Özdemir, 2021).

Baumrind (1971) tarafından belgelenen iyi kurulmuş ebeveynlik stilleri ile anksiyete hassasiyeti arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmada; otoriter ebeveynlik stiline anksiyete hassasiyeti ile pozitif bir şekilde ilişkisi olduğunu, otoriteye dayalı ebeveynlik (daha fazla özerklik duygusu ve kendini ifade etmeyi desteklemeye katkıda bulunur) stiline, anksiyete hassasiyeti ile negatif bir şekilde ilişkili olacağını göstermiştir. Genel sıkıntı kontrol altına alındığında; anksiyete hassasiyeti ile otoriter ebeveynlik arasındaki ilişki devam ederken, otoriteye dayalı ebeveynlik ile olan ilişki etkisini kaybetmiştir. Bununla birlikte, genel sıkıntıyı kontrol etmek, anksiyete hassasiyeti ve hoşgörülü ebeveynlik stili arasındaki bastırılmış ilişkinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Tüm olarak, bu sonuçlar, genel sıkıntının etkilerinin ötesinde, otoriter ve hoşgörülü ebeveynlik stillerinin yüksek anksiyete hassasiyeti düzeyleriyle pozitif bir şekilde ilişkili olduğunu göstermektedir (Timpano, Carbonella, Keough, Abramowitz, & Schmidt, 2015).

İlkokul öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmada elde edilen sonuçlara göre, anne ve baba tutumlarıyla sosyal kaygı arasında farklı ilişkiler bulunmaktadır. Anneden algılanan demokratik ve otoriter tutum ile babadan algılanan demokratik ve otoriter tutum arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu gözlenmiştir. Anneden algılanan otoriter tutum ile sosyal kaygı arasında pozitif yönlü ilişki olduğu gözlenmiştir. Her iki ebeveyn den algılamış oldukları demokratik tutumun, sosyal kaygıyla arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Babadan algılamış olduğu demokratik tutum ve otoriter tutum arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu

gözlemlenmiştir. Babadan algılanmış olan otoriter tutum ile sosyal kaygı arasında da pozitif yönlü anlamlı ilişki gözlenmiştir. Cinsiyet değişkeni değerlendirildiğinde, anneden ve babadan algılanmış olan demokratik tutum puanları kızlar ve erkekler arasında anlamlı bir farklılık göstermezken, anneden ve babadan algılanan otoriter tutum ve sosyal kaygı puanlarında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Erkek öğrenciler hem annelerini hem de babalarını daha otoriter algılarken, kızların sosyal kaygı düzeyi daha yüksek bulunmuştur. Okul başarısı düzeyine göre sosyal kaygı puanlarında anlamlı farklılık bulunmamışken, anne ve baba tutumlarıyla ilgili puanlarda anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir (Teke, Yılmaz ve Sürücü, 2020).

Başka bir araştırma sonunda özellikle kız ergenlerin aşırı izin verici-ihmkâr ve otoriter tutuma sahip ailelerde yüksek derecede kaygılı olduğu saptanmıştır. Ebeveyn eğitim durumunun, ergenlerin depresyon ve anksiyete yaşamasında çok etkili olduğu belirlenmiştir (Özdemir, E. ve Yalçın, H. 2021)

Ebeveyn davranışları, özellikle aşırı kontrol, sıcaklık eksikliği ve ifade edilen kaygı gibi, çocuklarda ve gençlerde anksiyete bozukluklarının gelişimi ve sürdürülmesi modelleriyle ilişkilendirilmiştir (Creswell vd., 2011; Rapee vd., 2009). Bununla birlikte, farklı gelişim aşamalarındaki çocukların ve gençlerin ebeveynlik özellikleri net bir şekilde tanımlanmamış ve dolayısıyla iyi anlaşılammıştır. Anksiyete bozukluğu olan çocukların ebeveynlik davranışlarını, anksiyetesi olmayan çocukları, anksiyete bozukluğu olan ergenleri ve anksiyetesi olmayan ergenleri incelediği çalışmada; ebeveynlerinin gözlemlenen davranışları karşılaştırılmış, bunu yaparken hafif anksiyete uyandırıcı görevler gerçekleştirilmiştir. Ergenlerin ebeveynleri, çocukların ebeveynlerine kıyasla anlamlı derecede düşük düzeylerde anksiyete, müdahaleci davranış ve sıcak katılım gösterdi. Ayrıca, çocuğun yaşı, anksiyete bozukluğu durumu ile ebeveynlik davranışları arasındaki ilişkiyi etkiledi. Özellikle, anksiyete bozukluğu olan ergenlerin ebeveynleri, anksiyetesi olmayan ergenlerin ebeveynlerine kıyasla daha yüksek düzeyde müdahaleci davranış sergiledi ve daha az sıcak katılım gösterdi. Benzer bir ilişki, çocukların ebeveynleri arasında anksiyete bozukluğu durumu ve ebeveynlik davranışları arasında gözlenmedi. Bulgular, ebeveyn davranışlarının çocuklarda ve ergenlerde anksiyete bozukluklarının rolüne ilişkin teorik açıklamaların farklı gelişimsel dönemleri ayırt etmesi gerektiğini önermektedir (Waite, Creswell, 2015)

Yapılan bir diğer çalışmada her iki ebeveynin de çocukların, anksiyete semptomları üzerinde benzersiz etkilere sahip olduğunu göstermektedir; annenin kişilik özelliklerinden olan anksiyete ve babanın aşırı koruma ve endişesi, çocukların anksiyetesine bağımsız olarak ve pozitif yönde katkıda bulunmuştur. Ayrıca, çocukların yorumlama yanlılıkları, annenin kişilik özellikleri

ile çocukların anksiyete semptomları arasındaki ilişkiyi aracılık etmektedir. Bu çalışmanın sonuçları, çocukların anksiyete sorunlarının gelişiminde hem babalık hem de annelik faktörlerini dikkate almanın önemini vurgulamaktadır (Pereira, Barros, Mendonca, 2014).

Yapılan bir başka çalışmada, ebeveynsel aşırı kontrolün; erken ergenlik dönemine geçiş sürecinde çocuğun anksiyete belirtilerini gelecekte öngörüp öngörmediğini, ebeveyn ve çocuk anksiyetesi arasındaki ilişkiyi aracı olarak işlev görüp görmediğini, çocuğun kaçınma baş etme stratejisi ile çocuk anksiyetesi arasındaki ilişkiyi aracı olarak işlev görüp görmediğini değerlendirilmiş; sonuçlar, en az bir ebeveynin yüksek düzeyde aşırı kontrol ebeveynlik raporlaması ile bu gelişimsel geçiş sürecinde süregelen anksiyete belirtileri arasında ilişki olduğunu göstermiştir. Anne ve baba aşırı kontrolü aynı modellerde değerlendirildiğinde, sadece anne aşırı kontrolü, annenin ve çocuğun anksiyetesi arasındaki geleceğe dönük ilişkiler ve çocuğun kaçınma baş etme stratejisi ile çocuk anksiyetesi arasındaki ilişkiler açıklayıcı bir etki olarak işlev göstermiştir. Çalışma, ebeveynsel aşırı kontrol ile çocuk anksiyetesi arasındaki geleceğe dönük ilişkiye dair kanıtlar sunmakta ve annenin aşırı kontrolünün annenin ve çocuğun anksiyetesi arasındaki ilişkinin temelinde bir mekanizma olduğunu önermektedir (Borelli, Margolin, Rasmussen, 2014).

Yaygın anksiyetesi olan ergenlerin ebeveyn tutumlarının incelendiği bir çalışmada, annelerin genel olarak demokratik tutum sergilediği, babaların ise daha çok otoriter tutum sergilediği gözlemlenmiştir. Ergenlerin cinsiyeti, yaş grupları, kardeş sayısı ve hastalık süresine göre ebeveyn tutumları karşılaştırılmış ancak gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. İlkokul mezunu ve altı olan ebeveynlere sahip ergenlerin anne babaları otoriter tutum sergilerken, ortaokul mezunu ve üstü ebeveynlere sahip ergenlerin anne babaları daha çok demokratik tutum sergilediği gözlenmiştir. Çekirdek aile yapısına sahip ergenlerin ebeveynleri demokratik tutum sergilerken, geniş aile yapısına sahip ergenlerin ebeveynleri daha çok otoriter tutum sergilediği gözlenmiştir. Ergenler, annelerinin demokratik tutum sergilediğini ifade ettiklerinde duygu durumlarını iyi olarak değerlendirirken, anne babalarının otoriter tutum sergilediğini ifade eden ergenler ise duygu durumlarını kötü olarak değerlendirmektedir (Başer, 2020).

Yapılan bir diğer araştırmadaysa, ebeveynlik stresi, endişeli yetiştirme tarzı ve işlevsiz ebeveyn-çocuk etkileşiminin stresli yaşam olayları ile anksiyete semptomlarının şiddeti arasındaki ilişkiyi aracılık ettiğini gösterdi. Çocuk bilişsel faktörleri ve ebeveyn psikopatolojisi faktörleri aracılık edici olarak ortaya çıkmadı (Platt, Williams, & Ginsburg, 2016).

Çocukların sınav kaygısı ile algıladıkları anne-baba tutumları arasında ilişkiler incelendiği araştırma sonuçlarına göre, çocuklarda sınav kaygısı arttıkça algılanan anne-baba tutumları

puanlarının da arttığı görülmüştür. Otoriter tutum ile sınav kaygısı arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmuş, yani otoriter tutum arttıkça sınav kaygısı da artmıştır. Buna karşılık, demokratik tutum ile sınav kaygısı arasında anlamlı ve negatif yönde bir ilişki olduğu gözlenmiştir, yani demokratik tutum arttıkça sınav kaygısı azalmıştır. Otoriter tutumda anne-baba tarafından kurulan baskıların çocukların kaygı seviyelerini artırabileceği düşünülmektedir. Ayrıca, anne-babanın eğitim düzeyinin artması sınav kaygısını azaltıcı etki yaparken, maddi gelirin artması da ergenlerde sınav kaygısının azalmasına katkı sağlamaktadır (Zengin, 2019).

Sınav kaygısı ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyi incelemek için lise son sınıf öğrencileriyle yapılan araştırma sonuçlarına göre, anne baba tutumu ile sınav kaygısı arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişki olduğu bulunmuştur (Nurtan, 2021).

Bir başka çalışmadan elde edilen sonuçlara göre okul öncesi çocukların annelerinin ebeveyn tutumları ile ayrılık kaygısı arasında bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ancak çocukların doğum sırası ile ebeveyn tutumları arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Ayrıca sosyodemografik özellikler arasında farklılıklar elde edilmiştir. Ebeveynlerin yaşı, eğitim seviyeleri, mesleği, gelir seviyesi ile ayrılık kaygı düzeyleri arasında anlamlı farklılık gözlenmezken, çocukların ayrılık kaygı düzeyleri cinsiyete, yaşa ve okula başlamadan önce sosyal etkinliklere katılım durumlarına göre farklılık göstermektedir. Çocuk sayısı ile ayrılık kaygısı düzeyleri alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır. (Kaya, 2020).

Ebeveyn tutumları, ergenlerin sağlıklı kişiliklerinin kazanılmasında önemlidir (Lee ve Han, 2021). Demokratik ve hoşgörülü ebeveyn tutumunda ebeveynler çocuklarına koşulsuz sevgi gösterir ve onlara hoşgörülle davranır. Otoriter ebeveyn tutumunda çocuk sıkı kurallarla disipline edilir. İhmalkar ebeveyn tutumunda ise bakım, sevgi, kabul ve kontrol düzeyi düşüktür (Dyavanoor ve Jyoti, 2017; Kulakçı-Altıntaş ve Ayaz-Alkaya, 2019). Yapılan çalışmada, öğrencilerin yaklaşık olarak beşte biri ebeveynlerini demokratik olarak algıladıklarını, üçte biri ise ihmalkar bir tutum sergilediklerini belirtti. Ebeveyn tutumları ailelerin kültürel değerleri tarafından etkilenmektedir. Türk kültüründe genellikle kontrol ve gözetim baskındır, ancak sevgi ve hassasiyet de yüksek düzeydedir (Şanlı ve Öztürk, 2015).

Ebeveyn tutumları, olumsuz yaşam olayları ve ebeveyn-çocuk iletişimi gibi bir dizi faktör, sosyal anksiyetede rol oynar (Romero-Abrio et al., 2019). Bu çalışmada, otoriter ebeveyn tutumunun varlığında ergenlerde sosyal anksiyete en yüksek düzeydeyken, hoşgörülü ebeveynlerle en düşük düzeydeydi. Xu ve diğerleri (2017), ergenler tarafından algılanan ebeveyn tutumunun sosyal anksiyete ile ilişkili olduğunu bulmuştur. Özellikle, ihmalkar ve otoriter ebeveyn tutumunun varlığında ergenlerin sosyal anksiyetesi artarken, demokratik ve hoşgörülü tutumla azaldığı bulunmuştur (Geniş, Ayaz-Alkaya, 2023). Gomez-Ortiz ve diğerleri (2019) tarafından

yapılan bir çalışmada, demokratik ebeveyn tutumunun sosyal anksiyeteyi azalttığı, ancak otoriter tutumun artırdığı bulunmuştur. Ebeveynler, çocuklarının kendi başlarına yönetebilecekleri sorumlulukları üstlenerek çocuklarını istemeden bağımlılığa yönlendirebilirler. Bu nedenle, kısa vadede çocuklarına yardımcı olsalar da, yeni stresli deneyimlerle karşılaşmalarını engellerek uzun vadede sosyal başarısızlıklara neden olabilirler (Van Zalk et al., 2018).

Yapılan başka bir araştırma, göçmen ailelerindeki ergenlerin sosyal anksiyetesi ile ebeveynlerin reddetme ve aşırı koruma davranışları arasında pozitif bir ilişki olduğunu ve ebeveynlerin duygusal sıcaklık düzeyiyle negatif bir ilişki olduğunu göstermektedir. (Xu, Ni, Ran, & Zhang, 2017). Kanıtlar aşırı koruma, reddetme, ceza ve daha az duygusal sıcaklık gibi olumsuz ebeveynlik davranışlarının çocukluk dönemi anksiyetesi ile ilişkili olduğunu göstermektedir (Bögels ve Phares, 2008; Degnan vd., 2010). Bu çalışmanın sonuçları ayrıca, yüksek düzeyde anksiyeteye sahip çocukların ebeveynlerinin düşük düzeyde kabul edici ve daha fazla aşırı koruyucu olma eğiliminde olduklarını göstermektedir, bu da önceki çalışmalarla uyumludur (Bögels vd., 2001; Festa ve Ginsburg, 2011). Araştırma sonuçları, göçmen ailelerinde babaların duygusal sıcaklığının ergenlerin sosyal anksiyetesini azaltabileceğini ortaya koymaktadır. Ergenlerde baba tarafından sağlanan duygusal sıcaklığın düşük sosyal anksiyete ile en güçlü ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur. Ayrıca, bu çalışmadaki sonuçlar, babaların annelere kıyasla ergenlerin sosyal gelişiminde daha önemli bir rol oynadığını ve özellikle sosyal anksiyete gelişiminde daha güçlü bir etkiye sahip olabileceğini desteklemektedir (Bögels ve Phares, 2008; Majdandžić vd., 2010). Çalışmayı destekleyen bir başka sonuç, ebeveynlerin aşırı koruyucu tutumları, özellikle annelerin tutumları, çocukların sosyal anksiyetesini artırabilir (Verhoeven vd., 2012) ve annenin aşırı koruması erkek çocukların genel anksiyetesine ilişkilidir (Rorka ve Morriss, 2009). Hock ve Krohne (2004), daha yüksek sosyal anksiyetesi olan çocukların annelerinin daha fazla aşırı koruyucu ve kontrol edici davranışlar sergilediğini bulmuşlardır.

Önceki literatür, ebeveynlerin aşırı kontrol edici davranışları ile çocukların sosyal anksiyetesi arasında güçlü bir ilişki olduğunu göstermektedir (Wood, McLeod, Sigman, Hwang, Chu, 2003). Ebeveynler, sosyal anksiyetesi olan çocuklarını olası sıkıntılardan korumak amacıyla aşırı müdahil olma eğilimindedir ancak iyi niyetli bile olsa, ebeveynler zaman içinde gençlerin kaygılarını artırabileceği için olumsuz etki edebilirler (Rapee, 1997 ; Waite, Cresswell, 2015).

Bu çalışmada ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili endişelerinin, ebeveynlerin kendileri tarafından bildirilen şekliyle, erken ergen sosyal anksiyetenin farklı şekillerde gelişimiyle ilişkili olduğu görülmüştür. Bulgulara göre, kızların ebeveynler tarafından aşırı kontrol edildiklerini

bildirmeleri, zaman içinde daha fazla annelerin endişesini öngörmüştür. Erkek çocuklar ve anneler arasındaki durumda ise, erkek çocukların sosyal anksiyetesi zaman içinde ebeveynler tarafından daha fazla kontrol hissi öngörmüştür. Babaların endişelerine odaklanan modellerde, ebeveynler tarafından aşırı kontrol hissi, erkekler için daha az sosyal anksiyete ve kızlar için daha az baba endişesi öngörmüştür. Ayrıca, kızların sosyal anksiyetesi zaman içinde daha fazla baba endişesini öngörmüştür. Bu sonuçlar, annelerin ve babaların endişelerinin erken ergen sosyal anksiyete üzerinde doğrudan tahmin edici olmadığını göstermektedir. Bunun yerine, zaman içinde ya sosyal anksiyete ya da ebeveynler tarafından aşırı kontrol hissi, ebeveyn endişelerini etkileyen faktörlerdir (Van Zalk, Tillfors, Trost, 2018).

2.6. Ebeveyn Kaygı Düzeyleri ile İlgili yapılan Araştırmalar

Nazlıoğlu (2019) yılında yapmış olduğu araştırmada, öğrencilerin ayrılık kaygısı ile annelerin süreklilik kaygı düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmekteyken, durumluk kaygı düzeyi ile anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Sonuçlar öğrencilerin ayrılık kaygısının artmasına bağlı olarak, annelerin sürekli kaygı düzeyinin de arttığını göstermektedir. Araştırmada, annelerin kaygı düzeyleri ile ebeveynlik tutumları arasında da ilişkiler incelenmiştir. Annelerin durumluk kaygı düzeyi ile demokratik tutum arasında düşük düzeyde anlamlı ve negatif yönde bir ilişki bulunurken, otoriter tutum ile ise orta düzeyde anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki tespit edilmiştir. Annelerin sürekli kaygı düzeyi; otoriter tutum ve izin verici tutumlarla pozitif düşük düzeyde bir ilişki göstermektedir. Koruyucu tutum ile annelerin kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Sonuç olarak, bu araştırma annelerin kaygı düzeyleri ile çocukların ayrılık kaygısı ve ebeveynlik tutumları arasında bazı ilişkiler olduğunu göstermektedir.

Yapılan bir diğer araştırmada annenin ayrılık kaygısının; çocuk sayısı, çocuğun sırası, çocuğun cinsiyeti, annenin eğitim, çalışma ve medeni durumuna bağlı olarak anlamlı olarak farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Literatüre baktığımız zaman annelerin durumluk ve sürekli kaygısı ile ilişkili olan değişkenleri inceleyen çalışmaların olduğu gözlenmektedir. Durumluk kaygı, belirli bir durumda ortaya çıkan ve sonrasında azalan kaygı olarak tanımlandığı için annelerin ayrılık kaygısının sürekli kaygı tanımına daha uygun olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle araştırmada sosyodemografik değişkenlerin annelerin sürekli kaygı düzeylerine bağlı olarak anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir (Bilgin, 2022).

Demirci (2018), annenin sürekli kaygısının çocuğun cinsiyeti, çocuk sayısına bağlı olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığını ancak; çalışma ve öğrenim durumuna bağlı olarak farklılaştığını belirtmiştir.

Dönmez (2019) yaptığı çalışmada annenin sürekli kaygı düzeyinin, çocuğun cinsiyetine bağlı olarak anlamlı bir farklılık göstermediğini gözlemlemiş, araştırmada annenin öğrenim durumunun annenin sürekli kaygısına bağlı olarak farklılaştığını belirtmiştir. Bu bağlamda; yüksek lisans mezunu annelerin sürekli kaygı düzeyinin ilkökul ve lise mezunu annelerin sürekli kaygı düzeylerinden anlamlı derecede daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Nazlıoğlu (2019) yaptığı araştırmada annelerin sürekli kaygısının çocuğun cinsiyeti, eğitim seviyesi, çalışma ve medeni durumuna bağlı olarak farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır. Boğday (2020) da annelerin sürekli kaygısının ergenlik döneminde olan çocuklarının cinsiyeti, çocuk sayısı, çocuk sırası, annenin medeni durumu gibi değişkenlere bağlı olarak farklılaşmadığını; ancak annelerin öğrenim düzeyinin artmasıyla, kaygı düzeylerinin düştüğünü tespit etmiştir. Yapılan çalışmada eğitim durumunun annenin ayrılık kaygısı üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılsa da; kişilerin eğitim düzeylerinin artmasına bağlı olarak ayrılık kaygısı düzeylerinin düştüğü tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulardan çıkarılan bir diğer sonuç, grupları kıyaslayabilmek adına homojen düzeyde olmasa da boşanmış bireylerin ayrılık kaygılarının evli olanlara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Turhan (2017) yaptığı araştırmada boşanmış annelerin kaygı düzeyinin evli annelerin kaygı düzeyinden daha yüksek olduğu sonucunu tespit etmiştir.

Yapılan bir diğer çalışmada, anne durumluk kaygı düzeyinin, ergenlerdeki durumluk ve sürekli kaygı düzeyi üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu, bununla birlikte söz konusu ilişkide bilinçli farkındalığın kısmi aracı etkiye sahip olduğu bulunmuştur. Anne sürekli kaygı düzeyinin, ergenlerdeki durumluk ve sürekli kaygı düzeyi üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu bulunmuş, bununla birlikte söz konusu ilişkide bilinçli farkındalığın tam aracı etkiye sahip olduğu bulunmuştur (Boğday, 2020).

Yapılan başka bir çalışmada, annelerin ayrılık kaygısı ile çocuklardaki ayrılık kaygısıyla kesitsel olarak ilişkili olduğunu, ancak zayıf bir ilişki olduğunu bulunmuş ve annelerin ayrılık kaygısıyla, çocukların ayrılık kaygısı arasındaki ilişki zaman içinde tekrarlanmamış. Anne ayrılık kaygısıyla, çocuklardaki ayrılık arasında bir bağlantı olduğuna dair mevcut kanıtların desteklenmediğini göstermektedir. Çocuklardaki ayrılık kaygısını açıklamak için ebeveynlikten başka faktörleri incelemek, gelecekteki araştırmalar için önemli bir yol olabilir. Diğer bir yandan Dallaire ve Weinraub'un (2005) çalışması, annelerin ve çocukların ayrılık kaygısı arasında

yüksek düzeyde ilişki buldu. Bu çalışma, çocuklarımızın bulunduğu gelişim döneminde annelerin ayrılık kaygısını bebeklik döneminde ölçtü. Bu önemli olabilir, çünkü annelerin mevcut ayrılık kaygıları, gelişimin erken dönemlerindeki ayrılık kaygıları kadar önemli olmayabilir. Bu düşünce, ayrılık-bireyselleşme sürecinin ilk olarak bebeklik döneminde gerçekleştiği teorik öneriyle (Mahler 2000) ve bağlanma araştırmalarıyla uyumludur.

Yapılan bir başka araştırmada ebeveynlerin kaygıları ile okul öncesi eğitime devam eden çocukların; çocuk toplam kaygı, sosyal kaygı, yaygın kaygı, ayrılık kaygısı ve belirgin korkular alt boyutları arasında, anlamlı ve pozitif yönde ilişki olduğu gözlenmiştir. Ebeveynlerin yaşadığı kaygılar ile çocukların kaygılarının ilişkili olduğu, aynı şekilde okul öncesi eğitime devam eden çocukların kaygıları ile ebeveynlerinin kaygılarının ilişkili olduğu gözlemlenmiştir. Ebeveyn kaygısının çocuktaki sosyal ve genel kaygıyı artırdığı gözlenmiş buna ek olarak ayrılık kaygısı ve belirgin korkularıyla da anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Yapılan araştırma sonuçlarına paralel olarak Domenech, Jane & Canals (2004) okul öncesi çocuklarla yaptığı araştırmada, çocuktaki kaygının ebeveyn kaygısıyla ilişkili olduğu bulgusuna ulaşmıştır.

Çalışma bulguları, ebeveyn ayrılık kaygısı ile okul öncesi eğitime devam eden çocukların kaygıları arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır ve bu pozitif ilişkiyi destekleyen veriler; cinsiyet, aylık gelir durumu ve eğitim durumu gibi değişkenlerin ebeveyn ve çocuk kaygılarında benzer şekilde anlamlı olarak farklılaşması ve paralellik göstermesi olarak değerlendirilebilir. Ebeveyn ve çocuk kaygısı birbirleriyle pozitif yönde ilişkili olup, biri arttığında diğersinin de arttığı söylenebilir. Hem çocuk hem de ebeveyn açısından kaygının demografik değişkenlerle anlamlı şekilde farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca çocuk ile ebeveyninin kaygısı arasında anlamlı düzeyde ilişki olduğu gözlenmiştir. Cinsiyet değişkenine baktığımızda okul öncesi eğitimine devam eden kız çocuklarının, erkek çocuklarına göre daha kaygılı olduğu bu sonucuna ulaşılmıştır. Yaş ve çocukların kardeş sayıları değişkenleri incelendiğinde; okul öncesi eğitime devam eden çocukların yaşlarına ve kardeş sayılarına göre kaygılarının farklılaşmadığı gözlemlenmiştir. Okul öncesi dönem çocukların kaygısının doğum sırasına bağlı olarak ilk ve ortanca çocuğa göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çocukların kaygıları ile ilişkili diğer bir sonuç ise ebeveynin yaşı, eğitim düzeyi, aylık geliri gibi değişkenlerin çocuk üzerindeki kaygıda önemli bir etkiye sahip olabileceğidir. 30 yaş ve altı ebeveynlere sahip çocukların ebeveynlerinin çocuklarına göre daha kaygılı olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca ebeveyn yaşının çocukların kaygısı üzerinde anlamlı bir farklılık ifade etmekteyken ebeveynin kendi kaygısı bakımından anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Çocukların ve ebeveynlerinin kaygılarının daha düşük bulunmasında yüksek eğitim seviyesi ve gelir düzeyi önemli bir değişken olarak gözlemlenmiş, yüksek eğitim ve gelir düzeyine sahip

ebeveynlerin diğer ebeveynlere göre daha az kaygılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırmada annelerin kaygısı babalara göre anlamlı derecede yüksektir. Annelerin daha kaygısı olmasının yanında, okul öncesi eğitime devam eden kız çocuğu olan ebeveynlerin erkek çocuğu olan ebeveynlere göre daha kaygılı olduğu görülmüştür. Bulgular çocukların ve ebeveynlerinin kaygısında, demografik özelliklerin önemli bir etkisinin olduğu gözlemlenmiştir ebeveyn ile çocuk kaygılarının birbirleriyle ilişkili olduğu tespit edilmiştir (Bora, 2019).

Bir başka çalışmada elde edilen sonuçlar da aynı şekilde anneler ile çocukların kaygı düzeyleri arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki olduğunu; annelerdeki kaygı düzeyi arttıkça, çocuğunda kaygı düzeyinin artacağını göstermektedir. Çocuktaki kaygı düzeyini etkileyen diğer bir etken olarak annenin yaşından da bahsedilmektedir. Genç yaşta annelerin çocuklarının genel kaygı puanı ve ayrılık kaygısı puanı ortalamaları daha yüksek bulunmuştur (Şahin, Görünmez, 2022).

Bir başka araştırmada (Alisinaoğlu ve Ulutaş, 2003) anneler ile çocukların kaygı düzeyleri arasında ilişki incelenmiş ve sonuçlara bakıldığında anne kaygı düzeyi ve çocuk kaygı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Araştırmada annenin bağlanma kaygısının çocuktaki kaygı ile ilişkili olduğu ve bu ilişkide annenin çocuğundan ayrılma kaygısının aracı bir rol oynadığı gözlenmiştir. Annenin eşi tarafından sevilmeceği veya terk edileceği kaygısını yaşaması durumunda, benzer şekilde çocuğu tarafından da bir gün bırakılma veya terk edilme kaygısı yaşadığı düşünülmektedir. Bu nedenle annenin çocuktan ayrılmakta zorluk yaşayabileceği ve bu kaygılı davranışlarının çocuktaki kaygı belirtileri üzerinde etkisi olabileceği gözlemlenmiştir. Ayrıca annenin bağlanma kaygısının, çocuğun duygu düzenleme becerileri üzerinde etkisinde çocuktan ayrılma kaygısının aracı bir rol oynadığı sonucuna ulaşılmıştır (Yeşildaş, 2018).

Yapılan başka bir çalışmadaki bulgular, ebeveyn-çocuk anksiyete ilişkisinin, ebeveynin kendi anksiyetesi ve çocuğun anksiyetesi hakkındaki olumsuz inançları ve çocuğun anksiyete duyarlılığı tarafından anlamlı bir şekilde aracılık edilen çift aracılı bir modeli destekledi. Bu model, anksiyetenin nesiller arası geçişinin anlaşılmasına katkı sağlamakta ve ebeveynlerdeki anksiyete ile çocuklar arasındaki ilişkiye ebeveynin hem kendi hem de çocuğunun anksiyetesi hakkındaki inançlarının katkıda bulunduğunu aktarmaktadır. Bulgular, ebeveynin kendi anksiyetesi üzerinden çocuğun anksiyetesini etkileyebileceğini ve bunun da ebeveynin çocuğuyla ilgili anksiyetesini etkileyebileceğini önermektedir (Francis, Roemhild, 2021).

Kaygı bozukluğu olan çocuklar ve anneler üzerinde, ebeveynlik özelliklerini belirlemek amacıyla yapılan araştırmada, anksiyetesi olan anneler, olmayanlara kıyasla daha olumsuz beklentilere sahipti ve müdahaleci, ifade edilen anksiyete, sıcaklık ve ilişki kalitesi gözlemlerinde

farklılık gösterdi. Annelerin bildirdiği olumsuz duygular, maternal anksiyete durumu ile gözlemlenen ilişki kalitesi arasındaki ilişkiyi anlamlı şekilde etkiledi. Bu bulgular, maternal anksiyete bozukluğunun, çocukların negatif duygularına daha az toleransla ilişkili olduğunu göstermektedir.

Bir başka çalışmada, annenin ve babanın eğitim uygulamaları ile sosyal anksiyete arasında doğrudan bir ilişki olduğunu doğrulamıştır, ancak etki büyüklüğü düşük düzeydedir. Ayrıca, her iki ebeveynde de psikolojik kontrol boyutunun sosyal anksiyete ile en yüksek ilişki katsayısına sahip olduğunu gözlemlenmiştir. Bu durum, diğer ebeveyn boyutlarının sosyal anksiyetenin gelişimine katkıda bulunabileceğini, ancak sorunun daha çok ebeveynlerin zorlayıcı ve müdahaleci yöntemlerini kullanmasıyla ilişkili olduğunu göstermektedir. (Barber & Xia, 2013).

Bu araştırmanın sonuçları, diğer bağlamların önem kazanmasına rağmen ailenin ergenlik döneminde hala temel bir referans noktası olduğunu göstermektedir. Aile, çocuğun sosyalleşmesine ve gelişmesine yardımcı olan bir bağlamdır ve bu süreçte ebeveynlerin benimsediği eğitim tarzı, uygulamaları ve tutumları önemli rol oynamaktadır (Oliva et al., 2007).

Yapılan başka bir çalışmada, ebeveynlerin olumsuz çocukluk deneyimine maruz kalmasının, çocuklarının depresyon/anksiyete deneyimleri üzerindeki rolünü incelenmiştir. Travmatik deneyimler, ileriki yaşlarda ebeveynlik davranışlarıyla ilişkilidir ve gelecek nesilleri olumsuz çocukluk deneyimlerine maruz kalma riski altına sokar. Yapılan çalışmada dört veya daha fazla olumsuz çocukluk deneyimine maruz kalmış olan bir bakım verenin, çocuğunun depresyon ve/veya anksiyete geliştirme olasılığını üç kat artırdığını bulunmuş. Ayrıca, depresyon/anksiyetesi olan bir bakım verenin, olumsuz çocukluk deneyimlerine maruz kalmamış ebeveynlerin çocuklarına kıyasla çocuğunun depresyon/anksiyete geliştirme olasılığını iki kat artırdığını bulunmuştur (Haynesa, Croucha, Probsta, Radcliffa, Bennetb, Glover, 2020).

Çok boyutlu ebeveyn mükemmeliyetçiliği ile çocukların psikolojik sorunları arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmada, ebeveyn mükemmeliyetçilik kaygıları ile çocuk sıkıntısı arasında küçük, anlamlı ve pozitif bir ortalama ilişki olduğu bulunmuştur. Bulgular istatistiksel olarak anlamlı olsa da, bulunan etkilerin hepsi küçük etkilerdir. Bu nedenle, ebeveyn mükemmeliyetçiliği ve çocuk sıkıntısı arasındaki etkinin üçüncü değişkenler aracılığıyla iletilmiş olabileceği düşünülmektedir. Araştırmaya paralel birçok makale, ebeveyn mükemmeliyetçiliği ile çocuk sıkıntısı arasındaki ilişkiyi ebeveyn aşırı kontrolcü tutumu yoluyla göstermiştir. Affrunti ve Woodruff-Borden (2014) ebeveyn mükemmeliyetçiliği ile çocuk kaygısı arasındaki ilişkide ebeveyn aşırı kontrolünün aracılık ettiğini bulmuştur. Ebeveyn mükemmeliyetçiliği ve çocuk sıkıntısı arasında bulunan anlamlı ancak küçük etkilerin arkasında etkileyebilecek başka bir

değişken de çocuk mükemmeliyetçiliğidir. Özellikle, ebeveyn mükemmeliyetçiliği çocuklarda mükemmeliyetçilik gelişimiyle ilişkilendirilmiştir (örneğin Frost, Lahart ve Rosenblate, 1991; Vieth ve Trull, 1999). Ebeveyn aşırı kontrolünün çocuk kaygısı ile nasıl ilişkili olabileceğini açıklayan Flett ve ark. (2002) tarafından önerilen bir ebeveynlik modeli kullanılarak, ebeveynlerin mükemmeliyetçiliklerinin çocukları kaygılı hale getirdiği ve çocukların bu tehdidi azaltmak için kendi mükemmeliyetçiliklerini gerçekleştirmeye çalıştığı gözlenmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TARTIŞMA

3.1. Çalışmada Elde Edilen Bulguların Tartışılması

Ebeveyn tutumları ve ebeveyn kaygı düzeyleri faktörlerinin, çocukların kaygı düzeyleri üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılan bu çalışma, ebeveyn tutumları ve ebeveyn kaygı düzeylerine ilişkin pek çok kanıt sunmaktadır. Buna göre son yıllarda yapılan araştırmalar, ebeveyn tutumları ve ebeveyn kaygı düzeylerinin, çocuklardaki kaygı düzeyine etkisi üzerine pek çok kanıt sunmaktadır, bu çerçevede literatürde pek çok farklı çalışmanın tutarlı sonuçlar verdiğini görmekteyiz.

Ebeveyn tutumları ile ilgili yapılan araştırmalar, anne ve babanın tutumlarının çocukların kaygı düzeyleri üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Özellikle demokratik tutumun çocukların kaygı düzeylerini azalttığı, koruyucu-istekçi ve otoriter tutumların ise kaygı düzeylerini artırdığı belirlenmiştir. Lise öğrencileriyle yapılan bir çalışmada, demokratik tutum ile durumluk kaygı ve sürekli kaygı düzeyleri arasında negatif yönde bir ilişki olduğu bulunmuştur. Koruyucu tutum ve otoriter tutum ile durumluk kaygı ve sürekli kaygı düzeyleri arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu bulunmuştur (Ulutaş, 2018).

Ergenlerin algıladıkları ebeveyn tutumlarına göre kaygı düzeyleri incelendiği çalışmada, demokratik tutuma sahip ebeveynlerin ergenlerin anksiyete düzeylerinin normal olduğu, izin verici-ihmkâr ve otoriter tutuma sahip ebeveynlerin ise anksiyete düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür. (Özdemir, 2021).

Başka bir çalışmada, okul öncesi çocukların kaygıları ile annelerinin tutumları arasında ilişki incelenmiştir. Çocuğun ayrılık kaygısı ile annenin izin verici, otoriter ve koruyucu tutumu arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir (Nazlıoğlu, 2019).

Çocukluk anne baba tutumu ile ergenlerde sosyal kaygı arasındaki ilişki incelendiğinde, demokratik tutumun artmasıyla durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin azaldığı, koruyucu ve otoriter tutumların artmasıyla ise durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin arttığı tespit edilmiştir. (Kütüklü, 2022).

Ayrıca, araştırmalar çocuğun cinsiyetinin ve anne-baba eğitim düzeyinin tutumlar ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişkide önemli rol oynadığını göstermektedir. Karlı (2019) tarafın-

dan yapılan bir araştırmaya göre, kız öğrencilerin demokratik tutumları daha yüksek bulunurken, erkek öğrencilerin otoriter tutumları daha yüksek bulunmuştur. Aynı şekilde, lise ve üstü eğitim düzeyine sahip olan anne ve babaların demokratik tutumları daha yüksek bulunmuştur. Kardeş sayısı ve doğum sıraları da anne ve baba tutumları üzerinde etkili olabilir. Tek ocuğa sahip olanların koruyucu-istekçi tutumları daha yüksek bulunurken, birden fazla kardeşi olanların tutumları daha düşük bulunmuştur. İlk ocuk olanların da koruyucu-istekçi tutumları daha yüksek bulunmuştur. Yaşın da demokratik tutumlar ile negatif, kaygı düzeyleri ile pozitif bir ilişkisi olduğu gözlenmiştir. Yaş arttıkça kaygı düzeylerinin arttığı tespit edilmiştir (Waite, Creswell, 2015).

Bu araştırmaların sonuçlarına göre, demokratik anne-baba tutumunun çocukların kaygı düzeylerini azalttığı, koruyucu-istekçi ve otoriter tutumların ise kaygı düzeylerini arttırdığı söylenebilir. Ayrıca, ocuğun cinsiyeti, anne-baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı, doğum sıraları ve yaş gibi faktörlerin anne-baba tutumu ve çocuğun kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi etkilediği grlmştir.

Ebeveyn kaygı düzeyleriyle yapılan araştırmalara baktığımızdaysa yapılan araştırmalar, annelerin kaygı düzeyleri ile çocukların kaygı düzeyleri arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bu ilişki, annelerin kaygı düzeyi arttıkça çocukların kaygı düzeyinin de arttığını göstermektedir. Ayrıca, annelerin kaygı düzeyleri ile ebeveynlik tutumları arasında da ilişkiler bulunmaktadır. Nazlıoğlu (2019) araştırmasında; çocukların sürekli kaygı düzeyleri ile ayrılık kaygısı arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Annelerin sürekli kaygı düzeyi ile otoriter ve izin verici tutumlar arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki göstermektedir.

Yapılan bir diğer araştırmada, ebeveynlerin kaygı düzeyleri ile okul öncesi eğitime devam eden çocukların kaygı düzeyleri arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir (Bora, 2019).

Bir başka çalışmada elde edilen sonuçlar da aynı şekilde annelerin kaygı düzeyleri ile çocukların kaygı düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu; annelerdeki kaygı düzeyi arttıkça, çocuğunda kaygı düzeyinin artacağını göstermektedir (şahin, Görünmez, 2022).

İlgili araştırmalar ayrıca annenin kaygı düzeyinin; ocuk sayısı, çocuğun sırası, çocuğun cinsiyeti, annenin eğitim düzeyi,, annenin çalışma durumu ve medeni durumu gibi faktörlere bağlı olarak farklılaşmadığını göstermektedir (Bilgin, 2022). Ancak, annenin kaygı düzeyi çalışma durumu ve öğrenim durumu gibi faktörlere göre değişebilmektedir.

Demirci (2018) yaptığı araştırmada, annenin sürekli kaygısının çocuğun cinsiyetine veya çocuk sayısına bağlı olarak anlamlı olarak farklılaşmadığını ancak; çalışma durumu ve öğrenim durumu gibi faktörlere bağlı olarak değiştiğini belirtmiştir.

Dönmez (2019) yaptığı çalışmada çocuğun cinsiyetine bağlı olarak, annenin sürekli kaygısının anlamlı bir farklılaşma göstermediğini, öğrenim durumunun annenin sürekli kaygısını farklılaştırdığını belirtmiştir.

Nazlıoğlu (2019) araştırmasında, annelerin sürekli kaygısının çocuğun cinsiyeti, eğitim düzeyi, medeni durumu ve çalışma durumu gibi faktörlere bağlı olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Boğday (2020) ise annelerin sürekli kaygısının ergenlik döneminde olan çocukların cinsiyeti, çocuk sayısı, çocuk sırası, annenin medeni durumu gibi değişkenlere bağlı olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını belirtmiştir. Buna ek olarak annelerin öğrenim düzeyi arttıkça kaygı düzeyinin düştüğü sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmalar ayrıca okul öncesi eğitime devam eden çocukların kaygı düzeyleri ile ebeveynlerin kaygı düzeyleri arasında pozitif yönde ilişki olduğunu göstermektedir. Anne babaların yaşadığı kaygılar, çocukların sosyal kaygı, ayrılık kaygısını, yaygın anksiyetesini ve belirgin korkularını artırmaktadır. Demografik faktörlerin hem ebeveynlerin hem de çocukların kaygı düzeylerini etkilediği de gözlemlenmiştir. Örneğin, kız çocuklarının genellikle erkek çocuklarına göre daha kaygılı olduğu belirlenmiştir (Bora, 2019). Annelerin kaygı düzeyleri ile çocukların kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin yanı sıra, annenin bağlanma kaygısı, eğitim uygulamaları, olumsuz çocukluk deneyimleri gibi faktörlerin de çocukların kaygı düzeyleri üzerinde etkisi olduğu görülmektedir.

Yeşildaş (2018), yaptığı araştırmada annenin bağlanma kaygısının, çocuğun duyguları düzenleme becerisi üzerindeki etkisini çocuktan ayrılma kaygısının aracılık rolüyle ilişkilendirmiştir.

Bu bulgular, annelerin kaygı düzeylerinin çocukların kaygı düzeyleri üzerinde önemli bir rol oynadığını ve ebeveynlik tutumları, demografik faktörler ve diğer psikolojik faktörlerin de kaygı düzeylerini etkilediğini göstermektedir.

Tüm çalışmaların sonuçlarının tutarlı ve ortak bulgular vermesi ebeveyn tutumları ve ebeveyn kaygı düzeyleri ile çocuklardaki kaygı düzeyi arasındaki ilişkiye yönelik güçlü kanıtlar sunmaktadır.

3.2. Çalışmanın Güçlü Ve Zayıf Yönleri

Mevcut çalışmanın pek çok farklı güçlü yönü olduğunu görmekteyiz. Bunlar;

Bu çalışma ebeveyn kaygı düzeyleri ve ebeveyn tutumlarının, çocuklar üzerindeki kaygı üzerine etkilerini incelerken okul öncesi, ilkokul, ortaokul, lise gibi geniş bir yaş aralığını kapsayan ilk çalışmadır.

Araştırmada geniş bir örneklemin kullanılması, farklı yaş gruplarından ve sosyoekonomik düzeylerden çocukları kapsayan bir temsiliyet sağlar. Bu, elde edilen sonuçların genelleştirilebilirliğini arttırmıştır.

Araştırmada derleme gibi güvenilir ve kapsamlı bir metodoloji kullanıldığı için mevcut literatürdeki ilgili çalışmaların titiz bir şekilde incelenmiş ve analiz edilmiştir.

Çalışmada sıkı yöntemolojik standartlar ve protokollerin uygulanması çalışmanın nesnellliğini ve tutarlılığını arttırmaktadır.

Çalışmaya dahil edilen çalışmaların hem Türkiye hem de yurtdışındaki farklı kültürlerdeki katılımcılarla yapılmış olması çalışmaya evrensel bir özellik katmaktadır.

Çalışmada, ebeveyn kaygısı düzeyleri ve ebeveyn tutumları gibi birden fazla değişkenin çocuklardaki kaygı düzeyiyle ilişkisi incelenmesi çoklu faktörlerin etkileşimini ve bağımsız olarak her bir değişkenin katkısını değerlendirmeye olanak sağlamıştır.

Çalışmada, mevcut literatüre dayanarak yapılan analizler ve sonuçların yanı sıra, gelecekteki araştırmalar için kaynakça ve önerilerin sunulması, alanın gelişimi için önemli bir katkı sağlamaktadır.

Çalışmanın zayıf yönleri ise:

Ebeveyn tutumları ve ebeveyn kaygı düzeyleri değişkenlerinin bir arada olduğu güncel araştırma sayısının yetersizliği.

Ebeveyn tutumları ile ilgili çok fazla alt boyut kategorizasyonu bulunması, sonuçların genellenebilmesini zorlaştırmaktadır.

Ebeveyn tutumları ve kaygı düzeyleri ile çocuklardaki kaygı düzeyleri arasında kesin bir neden-sonuç ilişkisi kurmaya çalışabilir. Ancak, ilişkinin tek yönlü olduğunu belirlemek zor olabilir ve başka faktörlerin etkisini dışarıda bırakmak mümkün olmayabilir.

Ebeveyn tutumları ve kaygı düzeyleri dışında başka faktörlerin de çocuklardaki kaygı düzeylerini etkileyebileceğini göz ardı edebilir. Örneğin, çocuğun genetik yatkınlığı, arkadaş çevresi, okul ortamı gibi faktörler de kaygı düzeylerini etkileyebilir.

Ebeveyn tutumlarının ve kaygı düzeylerinin çocuklardaki kaygı düzeyleri üzerindeki etkisini belirlemek için tek bir noktada yapılan ölçümleri kullanabilir. Ancak, kaygı düzeyleri

ve ebeveyn tutumları zaman içinde değişebilir, bu nedenle tek bir ölçüm noktası sonuçları sınırlayabilir.

Bu derleme çalışması, belirli sınırlılıklara sahip olmasına rağmen, Ebeveyn tutumları ve ebeveyn kaygı düzeyleri ile çocuklardaki kaygı düzeyini etkileyen çeşitli faktörleri açığa çıkarmaktadır. Gelecekteki çalışmalar, bu sınırlılıkları göz önünde bulundurarak geliştirilmelidir, böylece ilgili literatürün güçlenmesi sağlanmalıdır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan çalışma, ebeveyn tutumları ve ebeveyn kaygı düzeylerinin, çocuklardaki kaygı düzeyi üzerine etkilerini inceleyen çalışmalara ışık tutmaktadır. Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

Ebeveyn tutumları ve ebeveyn kaygı düzeyleri, çocukların kaygı düzeylerini etkileyen önemli faktörlerdir.

Demokratik tutum, çocukların kaygı düzeylerini azaltırken, koruyucu-istekçi ve otoriter tutumlar kaygı düzeylerini artırır.

Ergenlerin anksiyete düzeyleri, algıladıkları anne-baba tutumlarıyla ilişkilidir.

Okul öncesi dönemde çocukların kaygı düzeyleri ile annelerinin tutumları arasında ilişki bulunmaktadır.

Ebeveyn tutumlarıyla çocukların kaygı düzeyleri arasındaki ilişkide çocuğun cinsiyeti, anne-baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı ve yaş gibi faktörler etkili olabilir.

Annelerin kaygı düzeyi, çocukların kaygı düzeyleriyle pozitif bir ilişki içindedir.

Annelerin kaygı düzeyleri, ebeveynlik tutumları ve diğer psikolojik faktörler çocukların kaygı düzeylerini etkiler.

Ebeveynlerin yaşadığı kaygılar çocukların; sosyal kaygısını, ayrılık kaygısını, yaygın anksiyetesini ve belirgin korkularını artırabilir.

Demografik faktörler hem ebeveynlerin hem de çocukların kaygı düzeylerini etkiler.

Annelerin bağlanma kaygısı, eğitim uygulamaları ve olumsuz çocukluk deneyimleri çocukların kaygı düzeylerini etkiler.

Bu derleme çalışması, sınırlılıkları olmasına karşın ebeveyn tutumları ve ebeveyn kaygı düzeylerinin, çocuklardaki kaygı üzerine etki eden faktörleri ortaya koymuştur. Elde edilen bulgular, ebeveyn tutumları ve ebeveyn kaygı düzeylerinin, çocuklardaki kaygı üzerindeki etkilerinin göz önünde bulundurulması, psikoloji disiplini ve psikoterapi uygulamaları açısından önemlidir. Bu çerçevede, psikoterapi uygulamaları ve gelecek çalışmalar için bazı öneriler sunulmuştur.

Ebeveyn tutumları ve ebeveyn kaygı düzeylerinin çocuklardaki kaygı üzerine etkisini göz önünde bulundurarak yapılan araştırmalar, *psikoloji disiplininde ve uygulamalarında çeşitli öneriler* sunmaktadır. Bu öneriler;

1. Ebeveynlere kaygı düzeylerini fark etmeleri ve yönetmeleri konusunda destek olunmalıdır. Özellikle anne ve babaların kendi kaygılarını ele alarak, çocuklarına model olmaları önemlidir.
2. Ebeveynlere, demokratik tutumları benimsemeleri ve uygulamaları konusunda rehberlik edilmelidir. Çocukların katılımını teşvik eden ve destekleyen bir tutum, kaygı düzeylerini azaltmada etkili olabilir.
3. Otoriter ve koruyucu-istekçi tutumları benimseyen ebeveynlerle çalışırken, çocuğun özerkliğini desteklemek ve onların duygusal gelişimlerine önem vermek gerekmektedir. Ebeveynlerin kontrolcü veya aşırı koruyucu davranışları çocuklarda kaygıyı artırabilir.
4. Ebeveynlere, çocukların duygusal ihtiyaçlarına duyarlı olmalarını ve empatik bir iletişim kurmalarını teşvik edilmeli. Ebeveynlerin çocuklarıyla bağlantı kurmaları, çocukların güvenli bir ortamda hissetmelerini sağlayarak kaygı düzeylerini azaltabilir.
5. Ebeveynlerin eğitim düzeylerine ve bilgi seviyelerine uygun kaynaklar ve bilgilendirici materyaller sunulmalı. Ebeveynlerin çocukların gelişimsel ihtiyaçları ve kaygı yönetimi konusunda bilgili olmaları, daha etkili bir ebeveynlik yaklaşımı sağlayabilir.
6. Ebeveynlere stres yönetimi becerileri ve gevşeme teknikleri gibi kaygı azaltma stratejilerini öğretilmeli. Ebeveynlerin kendi kaygı düzeylerini kontrol etmeleri, çocukların da benzer şekilde kaygılarını yönetmelerine yardımcı olabilir.
7. Aile içi iletişim ve etkileşimi geliştirmek için ebeveynlere iletişim becerileri konusunda destek verilmeli. Aile içi iletişimde açıklık, anlayış, destek ve sevgi dolu bir ortam sağlanması, çocukların kaygı düzeylerini azaltabilir.
8. Ebeveynlere çocuklarının duygusal ve sosyal becerilerini geliştirecek etkinlikler ve oyunlar hakkında bilgi verilmeli. Bu tür etkinlikler, çocukların duygusal ifade yeteneklerini güçlendirerek kaygıyı azaltabilir.
9. Ebeveynlere, olumlu takviye ve ödül sistemleri kullanarak çocukların kendine güvenlerini artırmalarına yardımcı olmalarını önerin. Çocukların başarıları ve olumlu davranışları takdir edildiğinde, kaygı düzeyleri düşebilir.
10. Ebeveynlere, destek gruplarına katılmaları ve profesyonel yardım almaları konusunda teşvik edin. Ebeveynlerin kendi duygusal ihtiyaçlarını karşılamaları ve kaynaklardan faydalanmaları, çocuklarıyla daha sağlıklı bir ilişki kurmalarına yardımcı olabilir.

Bu öneriler, ebeveynlerin çocuklardaki kaygı üzerinde olumlu bir etki yaratabilmelerine yardımcı olacak stratejilerdir. Her aile ve çocuk farklıdır, bu nedenle psikologlar, bireysel ihtiyaçları ve koşulları göz önünde bulundurmalıdır.

Çalışmanın sınırlılıkları göz önüne alındığında, Ebeveyn tutumları ve ebeveyn kaygı düzeylerinin çocuklardaki kaygı üzerinde etkili olan faktörleri belirlemek amacıyla yürütülen *gelecekteki araştırmalara yönelik bazı öneriler* sunulabilir. Bu öneriler, ilgili alanda çalışma yapacak araştırmacıların dikkate alması gereken noktaları vurgulamaktadır:

1. Farklı ebeveyn tutumlarının çocuklardaki kaygı düzeyleri üzerindeki spesifik etkilerini belirlemek için daha fazla çalışma yapılmalıdır.
2. Ebeveynlerin kaygı düzeylerinin çocukların kaygı düzeyleri üzerindeki etkisini daha geniş örneklem gruplarıyla araştırmak önemlidir.
3. Ebeveyn kaygısıyla çocukların kaygı düzeyi arasındaki ilişkinin zaman içindeki değişimini inceleyen uzun süreli çalışmalara ihtiyaç vardır.
4. Ebeveyn kaygısının çocuklardaki kaygı üzerindeki etkisinde genetik ve çevresel etmenlerin ayrıştırılması için çift yönlü etkileşim analizleri kullanılabilir.
5. Farklı kültürlerdeki ebeveyn tutumlarının ve kaygı düzeylerinin çocukların kaygı düzeyleri üzerindeki etkisini karşılaştıran çalışmalara odaklanılmalıdır.
6. Ebeveynlerin kaygı düzeylerini azaltmaya yönelik müdahalelerin çocukların kaygı düzeylerine nasıl etki ettiğini değerlendiren kontrollü çalışmalara ihtiyaç vardır.
7. Ebeveyn tutumlarının ve kaygı düzeylerinin çocuklardaki kaygı üzerindeki etkisini cinsiyet ve yaş gibi demografik faktörler açısından inceleyen çalışmalar yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

Affrunti, N. W., & Woodruff-Borden, J. (2014). Parental perfectionism and over-control: Examining mechanisms in the development of child anxiety. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 43, 517–529. <https://doi.org/10.1007/s10802-014-9914-5>.

Akbulut S. (2011). Preoperatif anksiyete nedenleri ve preoperatif vizitin anksiyete üzerine etkisi. Yayınlanmamış tıpta uzmanlık tezi, Dicle Üniversitesi.

Alisnanoğlu, F. ve Ulutaş, İ. (2003). Çocukların Kaygıları ile Annelerinin Kaygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 28 (128) 65-71.

Alisnanoğlu, F., ve Ulutaş, İ. (2003). Çocukların Kaygı Düzeyleri ile Annelerinin Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Gazi Üniversitesi. Eğilim ve Bilim Cilt: 28, Sayı 128.*

Alkın T, Onur E. Anksiyete kavramı ve anksiyete bozukluklarına genel bir bakış, İçinde:

Antony, M. M., ve Swinson, R.P. (2000). *The shyness and social anxiety workbook*. Oakland, New Harbinger.

Aydın, U. & Bulgan, G., “Çocuklarda Sınav Kaygısı Ölçeği’nin Türkçeye uyarlaması.”*İlköğretim Online*. 16(2):887-899. 2017.

Bakhla AK, Sinha P, Sharan R, Binay Y, Verma V, Chaudhury S. Anxiety in school students: Role of parenting and gender. *Ind Psychiatry J*. 2013 Jul;22(2):131-7. doi: 10.4103/0972-6748.132927. PMID: 25013314; PMCID: PMC4085805.

Bal, U., Çakmak, S., & Uğuz, Ş. (2013). Anksiyete bozukluklarında cinsiyete göre semptom farklılıkları. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 22(4), 441-459. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/aktd/issue/2206/29337>

Bandura, A. (1969). Social-learning theory of identificatory processes. David A. Goslin (Ed.) *Handbook of socialization theory and research* (s. 213-262). Chicago: Rand McNally College Publishing Company.

Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Barber, B. K., & Xia, M. (2013). The centrality of control to parenting and its effects. In R. Larzelere, A. S. Morris, & A. W. Harrist (Eds.), *Authoritative parenting: Synthesizing nurturance and discipline for optimal child development* (pp. 61-87). Washington DC: American Psychological Association.

Barlow, DH. *Anxiety and its disorders: The nature and treatment of anxiety and panic.* İkinci Baskı, Guilford Press, New York, 2004.

Başer, E., (2020). YAYGIN ANKSİYETE BOZUKLUĞU OLAN ERGENLERDE ANNE BABA TUTUMLARININ İNCELENMESİ.

Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child development*, 887-907.

Baumrind, D. (1968). Authoritarian v.s. authoritative parental control. *Adolescence*, 3, 255-272.

Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental psychology*, 4, 1-2.

Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology*, 4, 1-103.

Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *Journal of Early Adolescence*, 11(1), 56-95.

Baumrind D. (2005). Patterns of Parental Authority and Adolescent Autonomy. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 108, 61-69 .<https://doi.org/10.1002/cd.128>.

Bellibaş, E. (2004). Ayrılma anksiyetesi bozukluğu olgularının davranış stili özellikleri ile annelerinin mizaç özelliklerinin değerlendirilmesi. *Yayınlanmamış tıpta uzmanlık tezi*, Ege Üniversitesi.

Beyazıt, B. (2003). Kocaeli Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümünde Okuyan Öğrencilerin Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi, 3. *Ulusal Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Olimpik Eğitim ve Spor Kültür Sempozyumu Bildirileri*, 121-128.

Bilgin, B. (2022). Annelerin Öz Yeterlik Düzeyinin Çocuklardaki Ayrılık Kaygısı Üzerindeki Etkisinde Annelerin Ayrılık Kaygısı Düzeyinin Aracı Etkisinin İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Işık Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Boğday, H. (2020). Anne kaygı düzeyinin ergen kaygı düzeyi üzerindeki etkisinde ergenin bilinçli farkındalık düzeyinin aracı etkisi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Bora, A., (2019). Okul Öncesi Eğitime Devam Çocukların Kaygıları ile Ebeveynlerinin Kaygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.

Borelli, J.L., Margolin, G. & Rasmussen, H.F. Parental overcontrol as a mechanism explaining the longitudinal association between parent and child anxiety. *J Child Fam Stud* 24, 1559-1574 (2015). <https://doi.org/10.1007/s10826-014-9960-1>

Bowlby J. (1973). Attachment and loss. Vol. 2: Separation. New York: Basic Books.

Bowlby, J. (2012). Sevgi bağlarının kurulması ve bozulması. (Çev: M. Kamer) İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları.

Bozanoğlu, İ., "Akademik Güdülenme Ölçeği: Geliştirmesi, geçerliği, güvenilirliği." Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 37 (2), 83-98 2004.

Bögels, S. M., van Oosten, A., Muris, P., and Smulders, D. (2001). Familial correlates of social anxiety in children and adolescent. *Behav. Res. Ther.* 39, 273-287. doi: 10.1016/S0005-7967(00)00005-X

Bögels, S. M., and Phares, V. (2008). Father's role in the etiology, prevention, and treatment of childhood anxiety: a review and new model. *Clin. Psychol. Rev.* 28,539-558 doi: 10.1016/j.cpr.2007.07.011

Budak, S., Psikoloji Sözlüğü, Bilim ve Sanat Yayınları, 2005.

Burns, N., & Grove, S. K. (2009). The practice of nursing research: Appraisal, synthesis, and generation of evidence. (6th ed., pp. 90-119, 598-610). USA: Saunders.

Cervone, D., & Pervin, L. A. (2022). Personality: Theory and research (15. Baskı). New York: John Wiley & Sons.

Ceylan V., Binay H., Yalçın M. H., Bilginer M. A., "Çocukların algıladıkları anne baba tutumları ile depresyon düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi" Hasan Kalyoncu Üniversitesi Psikoloji Araştırmaları, 3, 6-11, 2016.

Clark DA, Beck AT. The Anxiety and Worry Workbook: The Cognitive Behavioral Solution. The Guilford Press, New York, 2012: 1-27.

Creswell, C., Murray, L., Stacey, J., & Cooper, P. J. (2011). Parenting and child anxiety. In W. K. Silverman & A. P. Field (Eds.), *Anxiety disorders in children and adolescents* (2nd ed., pp. 299–322). Cambridge: Cambridge University Press.

Creswell, C., Apetroaia, A., Murray, L., & Cooper, P. (2013). Cognitive, affective, and behavioral characteristics of mothers with anxiety disorders in the context of child anxiety disorder. *Journal of Abnormal Psychology*, 122(1), 26–38. <https://doi.org/10.1037/a0029516>

Cochran, D., Fallon, D., Hill, M. ve Frazier, J. A. (2013). The role of oxytocin in psychiatric disorders: a review of biological and therapeutic research findings. *Harvard Review of Psychiatry*, 21(5), 219.

Çifter, İ. (1985). *Psikiyatri I*. Ankara: Gata Eğitim Yayınları.

Çoban, Y. & Kısa, C. (2020). Ergen Lise Öğrencilerinin Sosyal Kaygıları ile Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi. *Biruni Sağlık ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, (6) ,

16-33. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bsebd/issue/65317/1006371>

Dallaire DH, Weinraub M. Predicting children's separation anxiety at age 6: The contributions of infant–mother attachment security, maternal sensitivity, and maternal separation anxiety. *Attachment and Human Development*. 2005;7:393–408. doi: 10.1080/14616730500365894.

Darling, N., & Steinberg, L. (1993). Parenting Style As Context: An İntegrative Model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487.

Degnan, K.A., Almas, A. N., and Fox, N. A. (2010). Temperament and the environment in the

Etiology of childhood anxiety. *J. Child Psychol. Psychiatry* 51, 497-517. doi: 10.1111/j.1469-7610.2010.02228.x

Demirci, E. (2018). 5-6 yaş çocuklarının annelerinin sürekli kaygı düzeyleri ile çocukların benlik algısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Demiriz S., Öğretir A. D., “Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki 10 yaş çocuklarının anne tutumlarının incelenmesi”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(1), 105–122, 2007.

Demirsu, Ö. (2018). Üniversite Öğrencilerinde Algılanan Ebeveyn Tutumları ile Sürekli Kaygı Düzeyi Arasındaki İlişkide Anksiyete Duyarlılığının ve Psikolojik Dayanıklılığın Aracı Rollerini. (Yüksek Lisans Tezi). Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Dick-Niederhauser, A. ve Silverman, W. K. (2006). Separation anxiety disorder. Fisher, J. E. ve O'Donohue, W.T. (Der.), *Practitioner's guide to evidence-based psychotherapy içinde* (ss.627-633), Boston, MA: Springer.

Domenech, L. E., Jane, C. & Canals, J. (2004). Parental Reports of Somatic Symptoms in Preschool Children: Prevalance and Associations in Spanish Sample”. *J Am Acad Child; Adoles Psychiatry*, 43, 598-604.

Dökmen, Ü. (2001). *İletişim Çatışmaları ve Empati*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Dönmez, S. (2019). Anaokulu öğrencilerinde ayrılma kaygısının aile ortamı, annenin sürekli kaygısı ve anne-çocuk bağlanma örüntüleri açısından incelenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Acıbadem Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Dyavanoor, B. D., & Jyoti, D. M. (2017). Parents' attitudes and beliefs: Their impact on children's development. *International Journal of Physical Education, Sports and Health*, 11(18), 241–243. <https://doi.org/10.29070/IJOPESS>

Eldeleklioğlu, J. (2004). Çocuklarda Özgüven Gelişimi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2 (24), 111-121.

Elwood, L. S., Wolitzky-Taylor, K., & Olatunji, B. O. (2012). Measurement of anxious traits: a contemporary review and synthesis. *Anxiety, Stress & Coping*, 25(6), 647-666

Engin E. Anksiyete bozuklukları, İçinde: Çam O, Engin E (editörler), *Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Bakım Sanatı*. İstanbul Tıp Kitabevi, 2014: 277-312.

Erdoğan, N. I., Yoleri, S., ve Tetik, G. (2017). Ebeveyn Tutumlarının Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Mizaç Özellikleri ile İlişkisinin İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42, 226-239.

Erkan, Z., Güçray, S., & Çam, S. (2002). Ergenlerin sosyal kaygı düzeylerinin ana baba tutumları ve cinsiyet açısından incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(10), 64-75. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/cusosbil/issue/4365/59707>

Festa, C. C., and Ginsburg, G. S. (2011). Parental and peer predictors of social anxiety in youth. *Child Psychiatry Hum. Dev.* 42, 291-306. doi: 10.1007/s10578-011-0215-8

Fiske, S. T., Morling, B. (1996). Controlling self and others: A theory of anxiety, mental control and social control. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22(2), 115-124.

Flett, G. L., Hewitt, P. L., Oliver, J. M., & MacDonald, S. (2002). Perfectionism in children and their parents: A developmental analysis. In G. L. Flett, & P. L. Hewitt (Eds.). *Perfectionism: Theory, research and treatment* (pp. 89–132). Washington, DC: American Psychological Association.

Francis, S.E., Roemhild, E. (2021). Assessing parental cognitions about child anxiety: Are parents' thoughts about child anxiety associated with child anxiety and anxiety sensitivity?. *Journal of Anxiety Disorders* 80 (2021) 102400. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2021.102400>

Frost, R. O., Lahart, C. M., & Rosenblate, R. (1991). The development of perfectionism: A study of daughters and their parents. *Cognitive Therapy and Research*, 15, 469–489. <https://doi.org/10.1007/BF01175730>.

Gander, M. J., & Gardiner, H. W. (2001). Çocuk ve Ergen Gelişimi. A. Dönmez, N. Çelen ve B. Onur (Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.

Geniş, Ç., Ayaz-Alkaya, S. (2023). Digital game addiction, social anxiety, and parental attitudes in adolescents: A cross-sectional study. *Children and Youth Services Review* 149 (2023) 106931. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2023.106931>

Gerrish, K., & Lacey, A. (2010). The research process in nursing. (6th ed., pp. 79-92, 188-198, 284-302). London: Wiley-Blackwell.

Go´mez-Ortiz, O., Romera, E. M., Jim´enez-Castillejo, R., Ortega-Ruiz, R., & Garcıa- L´opez, L. J. (2019). Parenting practices and adolescent social anxiety: A direct or indirect relationship? *The International Journal of Clinical and Health Psychology*, 19 (2), 124–133. <https://doi.org/10.1016/j.ijchp.2019.04.001>

Gruber, K., & Heimberg, R. G. (2016). Sosyal Anksiyete İçin Bir Bilişsel- Davranışçı Tedavi Paketi. R. G. Karin Gruber içinde, *Anksiyete Terapisi* (B. Büyükdere, Çev., s. 287-289). İstanbul: Prestij Yayınları.

Günalp, A. (2007). Farklı anne baba tutumlarının okul öncesi eğitim çağındaki çocukların özgüven duygusunun gelişimine etkisi (Aksaray ili örneği) (Doktora tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Haynesa, E., Croucha, E., Probst J., Radcliffa, E., Bennetb, K., Glovera, S. (2020). Exploring the association between a parent’s exposure to Adverse Childhood T Experiences (ACEs) and outcomes of depression and anxiety among their children. *Children and Youth Services Review* 113 (2020) 105013. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2020.105013>

Hock, M., and Krohne, H. W. (2004). Coping with threat and memory for ambiguous information: testing the repressive discontinuity hypothesis. *Emotion* 4, 65-86. doi: 10.1037/1528-3542.4.1.65

Hong, Ryan Y., Christie S. Tan, Stephanie SM Lee, Seok-Hui Tan, Fen-Fang Tsai, Xiu-Ting Poh, Yiwei Zhou, Elaine L. Sum, and Yuqi Zhou. (2015). "Interactive effects of parental personality and child temperament with parenting and family cohesion." *Parenting*, 15(2), 92-118.

Hurley, K. M., Black, M. M., Papas, M. A., & Caufield, L. E. (2008). Maternal symptoms of stress, depression, and anxiety are related to nonresponsive feeding styles in a statewide sample of WIC participants. *The Journal of nutrition*, 138(4), 799-805.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1999). "Yeni İnsan ve İnsanlar". İstanbul: Evrim Yay.

Kağıtçıbaşı, Ç. Ve Cemalcılar, Z. (2015). *Dünden Bugüne İnsan ve İnsanlar* (17. Baskı). İstanbul: Evrim Kitap.

Karabulut Demir, E. (2007) Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ), Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Karagüvan, M.H. Ü. (1999). Açık Kaygı Ölçeğinin Geçerlik Güvenirlik Ve Güvenirliği İle İlgili Bir Çalışma. M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 11, 203-218.

Karlı, N. (2019). Lise Öğrencilerinin Anne Baba Tutumları ile Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kaya, M. ve Varol, K. (2004). İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Durumluk-Sürekli Kaygı Düzeyleri ve Kaygı Nedenleri (Samsun Örneği). Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 17: 31-63.

Kaya, G., (2020). Okul Öncesi Çocuğa Sahip Annelerin Ebeveyn Tutumları ile Çocukların Ayrılık Kaygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020.

Köroğlu E, Güleç C (editörler), Psikiyatri Temel Kitabı. 2. baskı, HYB Basım Yayın, Ankara, 2007: 296- 303.

Kulakci-Altintas, H., & Ayaz-Alkaya, S. (2019). Parental attitudes perceived by adolescents, and their tendency for violence and affecting factors. Journal of Interpersonal Violence, 34(1), 200–216. <https://doi.org/10.1177/0886260518807909>

Kulaksızoğlu, A. (2004). Ergenlik Psikolojisi, Remzi Kitabevi, İstanbul, 6. Basım.

Kulaksızoğlu, A.(2004). Ergenlik Dönemi. Ailede Çocuk Eğitimi. T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayını, s.103- 134, Ankara.

Kulaksızoğlu, A. (2011). Ergenlik psikolojisi. (13. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Kurtuldu, M. K (2009). Müzik Öğretmenliği Bölümü Piyano Öğrencilerinin Sınav Kaygısına Yönelik Tutumları. Journal of Social Science, 19 (2), 107-126.

Kütüklü, S. (2022). Ergenlerde Ebeveyn Tutumları ile Sosyal Anksiyete Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

La Greca, A. M., Dandes, S. K., Wick, P., Shaw, K., & Stone, W. L. (1988). Development of the social anxiety scale for children: Reliability and concurrent validity. Journal of Clinical Child Psychology, 17(1), 84-91. doi: https://doi.org/10.1207/s15374424jccp1701_11

Lee, H., & Han, J. W. (2021). Analysis of parenting attitude types and influencing factors of Korean parents by using latent transition analysis. International Journal of Environmental Research and Public Health, 18(14), 7394. <https://doi.org/10.3390/ijerph18147394>

Lilley, C., Sirois, F., Rowse, G. (2020). A meta-analysis of parental multidimensional perfectionism and child T psychological outcomes. *Personality and Individual Differences* 162 (2020) 110015. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110015>

Maccoby, E.E., 1992, The role of parents in the socialization of children: An historical overview, *Developmental Psychology*

Mahler MS. *The psychological birth of the human infant: Symbiosis and individuation.* New York, NY: Basic Books; 2000.

Majdandzic, M., de Vente, W., and Bögels, S. (2010). Rearing histories of individuals with and without social anxiety who become first time parents. *Anxiety Stress Coping* 23,243- 258. doi: 10.1080/10615801003596951

McClure, E. B., Brennan, P. A., Hammen, C., & Le Brocque, R. M. (2001). Parental anxiety disorders, child anxiety disorders, and the perceived parent-child relationship in an Australian high-risk sample. *Journal of abnormal child psychology*, 29(1), 1-10.

Mızrakçı, Ş. (1994). Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına etki eden faktörler: demografik özellikleri, kendi yetiştiriliş tarzları, çocuk gelişimine ilişkin bilgi düzeyleri ve çocuğun mizacına ilişkin algıları. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Moula, P., & Goodman M. (2009). *Nursing Research.* (pp. 111-149, 247-261). London: SAGE Publication Ltd.

Mowrer, O. H. (1960). *Learning Theory and Behavior.* New York: John Wiley&Sons.

Mussen, P. H. (1984). *Child Development and Personality.* New York: Harper & Row.

Nazhoğlu, A. G. (2019). Çocuğun ayrılık kaygısı ile annelerinin kaygı düzeyleri ve ebeveynlik tutumları arasındaki ilişki. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Nurtan, F., (2021). Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Yaşadıkları Sınav Kaygısı ile Algıladıkları Anne Baba Tutumu Arasındaki İlişki. (Yüksek Lisans Tezi). Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Nevşehir.

Oktay M.C. İlk Defa Deneme Dalışı Yapan Bireylerin Sürekli ve Durumluk Kaygı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi., Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya 2017; s.: 38.

Olga Gómez-Ortiza,* , Eva M. Romeraa, Rocío Jiménez-Castillejoa, Rosario Ortega-Ruiza,b, Luis Joaquín García-Lópezc. (2019). Parenting practices and adolescent social

anxiety: A direct or indirect relationship?. *International Journal of Clinical and Health Psychology* (2019) 19, 124-133. <https://doi.org/10.1016/j.ijchp.2019.04.001>

Oliva, A., Parra, A., Sanchez-Queija, I., & López, F. (2007). Estilos educativos materno y paterno: Evaluación y relación con el ajuste adolescente. *Anales de Psicología*, 23, 49-56.

Oner, N. (1986). Development of the Turkish Form of the Test Anxiety Inventory.

Öktem, Ö. (1981). *Anksiyetenin Öğrenme ve Hafızaya Etkisi*. İstanbul: Güryay Matbaası.

Öner N., Le Compte A. (1983). Süreksiz Durumluk Sürekli Kaygı Envanteri El Kitabı, 1. Baskı, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 1-26.

Öner, N., “Sınav kaygısı envanteri el kitabı.” İstanbul, 1990

Özdemir, E. ve Yalçın, H. (2021). Anne-Baba tutumlarının ergenlerdeki depresyon, anksiyete ve stres düzeylerine etkisi. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (7), 229-248.

Özgüven, İ. E. (1994). *Psikolojik Testler*. Ankara: Yeni Doğu Matbaası.

Özgüven, İ. E. (2001). *Ailede İletişim ve Yaşam*. Ankara: PDREM.

Pereira, A.I., Barros, L., Mendonça, D. Et al. The Relationships Among Parental Anxiety, Parenting, and Children’s Anxiety: The Mediating Effects of Children’s Cognitive Vulnerabilities. *J Child Fam Stud* 23, 399-409 (2014). <https://doi.org/10.1007/s10826-013-9767-5>

Platt, R., Williams, S.R. & Ginsburg, G.S. Stressful Life Events and Child Anxiety: Examining Parent and Child Mediators. *Child Psychiatry Hum Dev* 47, 23–34 (2016). <https://doi.org/10.1007/s10578-015-0540-4>

Rapee RM (1997) Potential role of childrearing practices in the development of anxiety and depression. *Clin Psychol Rev* 17:47–67

Rapee, R. M., Schniering, C. A., & Hudson, J. L. (2009). Anxiety disorders during childhood and adolescence: origins and treatment. *Annual Review of Clinical Psychology*, 5, 311–341. doi:10.1146/annurev.clinpsy.032408.153628.

Romero-Abrio, A., Martínez-Ferrer, B., Musitu-Ferrer, D., León-Moreno, C., Villarreal-González, M. E., & Callejas-Jerónimo, J. E. (2019). Family communication problems, psychosocial adjustment and cyberbullying. *International Journal of Environmental Research*, 16(13), 2417. <https://doi.org/10.3390/ijerph16132417>

Rorka, K. E., and Morriss, T. L. (2009). Influence of parenting factors on childhood social anxiety: direct observation of parental warmth and control. *Child Fam. Behav. Ther*: 31, 220-235. doi: 10.1080/07317100903099274

Sak, R., Sak, İ. T. Ş., Atli, S., & Şahin, B. K. (2015). Okul Öncesi Dönem: Anne Baba Tutumları. *Mersin University Journal Of The Faculty Of Education*, 11(3).

Salmond, S. ve Cooper, A. C. (2017). Steps in the systematic review process. *Comprehensive Systematic Review for Advanced Practice Nursing*, 17-38.

Sapmaz, F. (2011). Bilişsel davranışçı yaklaşıma dayalı grupla psikolojik danışmanın sosyal anksiyete, reddedilme duyarlılığı ve kişilerarası duyarlılık üzerine etkisi (Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

Senemoğlu, N., 2002, *Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya*, Gazi Kitabevi, Ankara

Sezer Ö., Vuslat O., “Üniversite öğrencilerinde kendilerini değerlendirmelerinin ana baba tutumları ve bazı sosyo-demografik değişkenler açısından incelenmesi”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(3), 743–758, 2010.

Smith, C.A. and Lazarus, R.S. (1990). Emotion and Adaptation. In: Pervin, L.A., Ed., *Handbook of Personality: Theory and Research*, Guilford, New York, 609-637.

Spielberger, C. D., Gorsuch, R. L., & Lushene, R. E. (1970). *STAI manual for the State-Trait Anxiety Inventory*. Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.

Spielberger, C.D. (1971). *Theory and research on anxiety*. *Anxiety and Behavior* (third ed.) Edit. C.D. Spielberger. New York : Academic Press Inc. 3-20.

Spielberger, C.D. (1972). *Anxiety : Current Trend in Theory and Research*. New York : Akademik Press.

Spielberger C.D. *Anxiety: Current trends in theory and research*. Academic Press, New York, 1972: 3-49.

Spielberger, C. D. (1972). Needed research on stress and anxiety. A special report of the usoe-sponsored grant study: critical appraisal of research in the personality-emotions- motivation domain. IBR Report No. 72-10.

Spielberger C. D. (1979). *Understanding Stress and Anxiety*. London: Harper & Row.

Steinberg, L., Lamborn, S.D., Dornbusch, S.M., & Darling, N. (1992). Impact of parenting practices on adolescent achievement: Authoritative parenting, school involvement, and encouragement to succeed. *Child Development*, 63, 1266 – 1281.

Şahin, H., Görünmez, M.N. (2022). Anne Kaygı Düzeyi ile Çocuk Kaygı Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (31): s. 324-349.

Şanlı, D., & Öztürk, C. (2015). Parenting attitudes of parents and culture effect on attitudes. *E-Journal of Dokuz Eylul University Nursing Faculty*, 8, 240–246.

Şendil, Gül. (2003). *Çocuk, ergen ve anne baba*. İstanbul: Çantay Yayınları.

Şirin, I. (2015). Annenin çocuğuna karşı aşırı korumacı tutumuyla annenin çocukluk çağında yaşadığı ayrılık anksiyetesi travması arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi.

Teke, E., Yılmaz, E. ve Sürücü, A. (2020). İlkokul Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Baba Tutumları ile Sosyal Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, 6 (1), 24-38.

Tezbaşaran, A. (2008). *Likert Tipi Ölçek Geliştirme Kılavuzu*. 3. Basım, Mersin.

Timpano, K. R., Carbonella, J. Y., Keough, M. E., Abramowitz, J., & Schmidt, N. B. (2015). Anxiety sensitivity: an examination of the relationship with authoritarian, authoritative, and permissive parental styles. *Journal of Cognitive Psychotherapy*, 29(2), 95-105.

Turan Cebeci, S. (2009). Tam Aileye ve Tek Ebeveyne Sahip Ailelerden Gelen 7-12 Yaşları Arasındaki Çocukların Bağlanma Stilleri ve Kaygı Durumları Arasındaki İlişki (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

Turhan, Ç. (2017). Anne babası boşanmış 9-12 yaşlarındaki çocukların kaygı düzeyleri ile annelerinin kaygı düzeyleri arasındaki ilişki. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Ulutaş, K. (2018). Lise Öğrencilerinin Anne Baba Tutum Algıları ile Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Üre, Ö. (1989). Grupla psikolojik danışmanın ve grup rehberliğinin kanserli hastaların kaygıları, benlik tasarımları ve psikolojik rahatsızlıkları üzerine etkisi. Ankara Üniversitesi, Ankara.

Van Zalk, N., Tillfors, M., & Trost, K. (2018). Mothers' and fathers' worry and over-control: One step closer to understanding early adolescent social anxiety. *Child Psychiatry and Human Development*, 49(6), 917–927. <https://doi.org/10.1007/s10578-018-0807-7>

Verhoeven, M., Bögels, S. M., and der Bruggen, C. C. (2012). Unique roles of mothering and fathering in child anxiety; moderation by child's age and gender. *J. Child Fam. Stud.* 21,331-343. doi: 10.1007/s10826-011-9483-y

Vieth, A. Z., & Trull, T. J. (1999). Family patterns of perfectionism: An examination of college students and their parents. *Journal of Personality Assessment*, 72, 49–67.

https://doi.org/10.1207/s15327752jpa7201_3.

Waite P., Cresswell C. (2015) Observing interactions between children and adolescents and their parents: the effects of anxiety disorder and age. *J Abnormal Child Psychol* 43(6):1079–1091

Wood, J. J., McLeod, B. D., Sigman, M., Hwang, W. C., & Chu, B. C. (2003). Parenting and childhood anxiety: theory, empirical findings, and future directions. *Journal of child psychology and psychiatry*, 44(1), 134-151.

Xu, J., Ni, S., Ran, M., & Zhang, C. (2017). The relationship between parenting styles and adolescents' social anxiety in migrant families: A study in Guangdong, China. *Frontiers in Psychology*, 8(626). <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.00626>

Yavuzer, H. (1994). *Ana-Baba Ve Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (1994). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul, Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2003). *Çocuğu Tanımak ve Anlamak*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2012). *Ana Baba Okulu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yenigün F., “Ergenlik döneminde algılanan anne baba tutumlarının bireyin ruhsal durumları ve akran ilişkileri üzerindeki etkileri”, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019.

Yeşildaş, F.B., (2018). *Okul Öncesi Çocuklarda Kaygının Ebeveyn-Çocuk İlişisine Yönelik Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi) . Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yılmaz, A. (2000). *Eşler Arasındaki Uyum Ve Çocuğun Algıladığı Anne- Baba Tutumu İle Çocukların, Ergenlerin, Gençlerin Akademik Başarıları Ve Benlik Algıları Arasındaki İlişkiler*.(Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Yılmaz S. Kaygı (Anksiyete) Bozuklukları. İçinde: Gürhan N (editör), *Ruh Sağlığı ve Psikiyatri Hemşireliği*. Ankara Nobel Tıp Kitabevleri, Ankara, Eylül 2016: 349- 400.

Zeidner, M. (1998). *Test anxiety: The state of the art*. Plenum Press. kitap

Zengin, E. ”Ergenlerde Anne Baba Tutumları ile Sınav Kaygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Ortaokul Örneği.” Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, İstanbul, 2019